

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Katedra školní a sociální pedagogiky - oddělení rodinné výchovy

VOLNOČASOVÉ AKTIVITY JAKO SOUČÁST ŠKOLNÍHO
PROGRAMU PODPORY ZDRAVÍ

Autor: Jiřina Přikrylová

Vedoucí práce: PaedDr. Eva Marádová, CSc.

Praha 2008

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že diplomovou práci jsem vypracovala samostatně s použitím literatury uvedené v seznamu a souhlasím s využitím poznatků obsažených v této práci za předpokladu řádné citace.

V Jihlavě dne 11.4.2008

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji vedoucí práce pani PaedDr. Evě Marádové, CSc. za praktické rady, připomínky a spolupráci při zpracování diplomové práce.

Chtěla bych poděkovat i učitelům, kteří mi pomáhali realizovat orientační sondu na základních školách a také žákům 2.stupně těchto škol za poctivé vyplnění dotazníků.

V neposlední řadě děkuji rodině a přátelům, kteří mi pomohli s technickou stránkou práce a konzultovali se mnou obsah mé diplomové práce.

Název:

Volnočasové aktivity jako součást školního programu podpory zdraví.

Abstrakt:

Diplomová práce se zabývá volným časem jako specifickou oblastí lidského života. Definuje současné pojetí pojmu volný čas a vysvětluje zvláštnosti trávení volného času žáků základní školy.

Pomocí orientační sondy v podobě dotazníkového šetření mapuje současné trendy v trávení volného času dětí z 2. stupně jihlavských základních škol. Na základě výsledků orientační sondy a individuálního zjišťování volnočasových možností v městě Jihlavě stanovuje návrh programu volnočasových aktivit pro školní rok 2008/2009 s přihlédnutím na stávající nedostatky vyplývající z mapování reality současného trávení volného času těchto dětí.

Klíčová slova:

Volný čas, zájmy, mimoškolní výchova, volnočasové aktivity, školní klub, mimoškolní organizace.

Title:

Free time activities as part of the school health support program

Abstract:

This thesis deals with the free time as a specific part of human life. It defines contemporary conception of the term "free time" and explains free time spending specificities of primary school pupils.

It surveys contemporary trends of free time spending of the second grade primary school pupils via questionnaire research. Following the results of this research and individual survey of free time possibilities in Jihlava, it suggests free time program for school year 2008/2009 with respect to current limitations which emerged from the survey of current free time spending reality.

Keywords:

Free time, hobbies, out-of-school education, free time activities, school club, out-of-school organizations.

OBSAH

OBSAH	6
ÚVOD	8
1. VOLNÝ ČAS	10
1.1 Volný čas v životě člověka	10
1.2 Současné pojetí volného času	10
1.3 Definice volného času	10
1.4 Volný čas dětí	14
2. PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU	15
2.1 Výchova mimo vyučování	^
2.2 Pedagogika volného času	^
3. VOLNÝ ČAS V ŽIVOTĚ ŠKOLÁKA	19
3.1 Zájmová orientace dětí	^
3.2 Problematika volného času dětí (pozitiva a negativa)	20
3.3 Školská zařízení pro výchovu mimo vyučování	24
3.4 Ostatní zařízení pro výchovu mimo vyučování	30
4. VOLNÝ ČAS V NAŠEM MĚSTĚ	33
4.1 Mimoškolní aktivity jako součást školy	33
4.2 Jiná školská zařízení pro volný čas	56
4.3 Tělovýchovné organizace	58
4.4 Nestátní neziskové organizace pracující s dětmi	60
5. VOLNÝ ČAS ŽÁKŮ 2.STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY	66
5.1 Cíl orientační sondy	66
5.2 Předpoklady dotazníkového šetření	66
5.3 Průběh dotazníkového šetření	69
5.4 Vyhodnocení dotazníkového šetření	70
5.5 Závěry	81

6. PROGRAM VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT PRO JIHLAVU.	.85
6.1 Východiska programu	.85
6.2 Cile programu	.86
6.3 Návrh programu volnočasových aktivit pro školní rok 2008/2009.	.87
 ZÁVĚR .	
LITERATURA	.99
SEZNAM OBRÁZKŮ.	.100
PŘÍLOHA	101

ÚVOD

Cílem diplomové práce je charakterizovat soudobé trendy a způsoby trávení volného času žáků 2.stupně jihlavských základních škol a na základě těchto zjištění vypracovat návrh volnočasových aktivit pro region. Vypracování návrhu předchází mapování současné práce škol a mimoškolních organizací v oblasti volného času, které je zpracováno na základě analýzy dokumentů jednotlivých volnočasových organizací. Způsoby trávení volného času pak sleduje orientační sonda, která metodou dotazníkového šetření zjišťuje aktuální situaci v trávení volného času žáků 2.stupně jihlavských základních škol.

V současné době se volný čas stává fenoménem, kterému je věnována pozornost široké veřejnosti. Vznikají celé komplexy a centra pro trávení volného času všech věkových skupin obyvatelstva, podniky a výrobci zaplňují trh množstvím prostředků pro kvalitní využití volného času a média podporují zábavní charakter volnočasových aktivit mohutnou reklamou. Rozvoj volného času nám přináší mnoho pozitiv, avšak provází jej i negativní jevy, které se nejvíce odráží na našich dětech a mladistvých. To je hlavní důvod, proč musíme věnovat pozornost především preventivnímu charakteru volnočasových aktivit a naučit děti správně volit a využívat takové způsoby trávení volného času, které budou k prospěchu jejich i společnosti.

Obecnou problematikou volného času se zabývá první část této práce, která je rozčleněna do tří kapitol. V první části vymezuje pojem „volný čas“ v současných souvislostech, závěr kapitoly se pak orientuje na volný čas dětí a jeho specifika. Význam výchovného působení v oblasti volného času dětí podtrhuje kapitola věnovaná pedagogice volného času, orientovaná na aktuální význam tohoto oboru. Poslední část teorie pak odhaluje problematiku volného času dětí porovnáním pozitivních a negativních vlivů v současných způsobech trávení volného

času a popisuje funkci a účel základních zařízení pro volný čas.

Druhá polovina práce se zaměřuje na trávení volného času žáků 2. stupně základních škol v Jihlavě. V úvodu této části je zmapováno fungování zájmových útvarů při školách a nabídka mimoškolních organizací zabývajících se volným časem. Na tyto skutečnosti navazuje orientační sonda uskutečněná ve 4 jihlavských základních školách, která proběhla formou dotazníkového šetření na 2.stupni těchto škol. Výsledky sondy jsou podkladem pro návrh programu volnočasových aktivit na školní rok 2008/2009 zpracovaného v poslední kapitole a týkají se všech jihlavských základních škol a rozvoje jejich činnosti i činnosti mimoškolních organizací v oblasti volného času dětí.

1. VOLNÝ ČAS

1.1 Volný čas v životě člověka

Chceme-li hovořit o trávení volného času dnešních dětí, musíme se nejdříve vypořádat s vlastním pojmem volný čas.

O volném čase jako jedné z oblastí života člověka lze hovořit již v dobách starověku, více pozornosti je mu věnováno v době osvícenství, avšak teprve vývoj společnosti ve 20. století přinesl výraznou proměnu denního režimu lidí a s tím stoupal i význam volného času jako takového. Od 60. let se volný čas stává předmětem zájmu společenských věd, které připomínají význam participace člověka na dění ve společnosti, 90. léta pak znamenala předěl pro celý společenský život a uspořádání naší republiky a přinesla tedy další zlom v přístupu k trávení volného času.

Největší výhodou bylo zřejmě získání zkušenosti ze zahraničí! a rozvoj pedagogiky volného času společně s dalšími příbuznými obory. Nesmíme opomenout, že neustálý pokrok však přinesl s novými podněty i nové problémy, které se nevyhýbají ani oblasti volného času, takže v současné době se studium volného času zaměřuje jednak na kvalitní nabídku volnočasových aktivit, zároveň však na prevenci i eliminaci sociálně patologických jevů, které jsou důsledkem špatné či žádné organizace volného času dětí.

1.2 Současné pojetí volného času

Pozitivní informací je, že volný čas přestal být jenom tím časem po práci a povinnostech, kdy lidé nejsou pod tlakem společenských závazků, ale stal se specifickou oblastí komplexně propojující životy lidí. Volný čas však závisí na přístupu jednotlivce a jeho následném konání, takže žádné

z pojetí nelze zcela vynechat. Na současné chápání terminu můžeme nahlížet ze dvou pohledů¹:

- 1) **negativní**, který setrvává ve výkladu volného času definici o zbytkovém času po práci, přesněji řečeno času, který zbývá po výkonu zaměstnání nebo studia, uspokojení základních fyziologických potřeb a úkolech v domácnosti.
- 2) **pozitivní**, který nahližní volný čas jako disponibilní čas pro svobodnou činnost.

Rozsah tohoto terminu je samozřejmě mnohem širší a pro vytvoření ucelené představy o něm musíme znát i další souvislosti. K tomu nám může napomoci evropské pojetí volného času a výchovy (zakotveno v dokumentech Rady Evropy a Evropské unie²), které rozčleňuje výchovu do 3 okruhů. Prvním je **výchova formální**, která je realizována ve školách a vzdělávacích zařízeních, přičemž je věkově odstupňována. Druhou skupinou je **výchova informální**, tu zajišťuje rodina, pracovní kolektiv, vrstevnické skupiny a v neposlední řadě média. Působí na nás každodenně, zároveň však mnohdy naprosto nezámyslně. Posledním okruhem je **výchova neformální**, která je na jedné straně strukturovaná a cílená, na straně druhé však vyplývá z rozhodnutí jedince a je realizována mimo instituce. Tento okruh nejvíce odpovídá pojetí volného času v užším slova smyslu, a proto lze jeho charakteristiky ztotožnit s charakteristikami volnočasových aktivit.

Podle těchto rysů vychází volný čas z myšlenky celoživotního vzdělávání, v němž je dobrovolné a svobodné rozhodování základem veškeré činnosti, což výrazně podporuje, mimo jiné,

¹ VÁŽANSKÝ, M. ; SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995, str.23.

VÁŽANSKÝ, M. ; SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995, str.23.

demokratické myšlení. Z hlediska výchovy zastává nezastupitelnou funkci, protože pokrývá potřeby lidí, jež formální výchova nemůže obsáhnout.

České pedagogické směrnice v souvislosti s volným časem vymezují několik skupin činnosti podle míry organizovanosti a výchovného působení³. Nejméně ovlivnitelná je **činnost spontánní** (děti na sídlištním hřišti apod.), je totiž přístupná všem, časově neomezená a pedagog může působit pouze nepřímo, anebo vůbec. **Příležitostná zájmová činnost** je již ovlivnitelná více, neboť je řízena pedagogem, časově ohraničena a organizovaná do dílčích aktivit (příměstské tábory, regionální soutěže). Předpokládá tedy spoluúčast dětí a mládeže, aby mohla být realizována. Nejvíce ovlivnitelná je **pravidelná zájmová činnost**, která probíhá v pravidelných intervalech pod vedením kvalifikovaného vedoucího (kroužky, sportovní kluby) a je často spjata s prezentací svoji činnosti a získáváním různých osvědčení. Tomuto účelu slouží mnohé organizace při škole či mimo ni.

Volný čas tak v celém svém rozměru působí na nejrozličnější oblasti činnosti, stává se specifickým fenoménem společnosti a nedílnou součástí života každého člověka, zároveň nabízí rozvoj osobnosti, odpočinek a zábavu, což jsou záležitosti stojící často jako protiklad práci v zaměstnání. I proto plní významné funkce pro regeneraci organismu člověka a nahrazuje nedostatky dané jednostranným zaměřením pracovní činnosti. Můžeme tedy hovořit o rozmanitých funkcích, které volný čas plní pro člověka a společnost.

³ HÁJEK, B. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Pedf UK, 2003, str.15.

Komplexní přehled takových funkcí vytvořil

H. W. Opaschowski⁴:

- rekreace (zotavení a uvolnění)
- kompenzace (odstranění frustrace)
- výchova a vzdělávání (hlavně sociální)
- kontemplace (duchovní rozměr)
- komunikace
- participace (spoluúčast člověka na vývoji společnosti)
- integrace (stabilizace života člověka a socializace)
- enkulturace (kulturní rozvoj sebe sama)

1.3 Definice volného času

Přes značnou nejednotnost názorů na volný čas jako pojem a oblast života se alespoň pokusím shrnout základní rysy a vytvořit vlastní definici tohoto termínu: **Volný čas je disponibilní prostor pro svobodnou činnost vybranou na základě dobrovolného rozhodnutí. Fyziologické potřeby, péče o domácnost a rodinu se zpravidla do volného času nepočítají, avšak i tyto činnosti mohou zastávat funkce volného času. Volnočasové aktivity nejsou prvoplánově účelové, přináší jedincům příjemné zážitky a rozvíjí osobnost. Kvalitní nabídka volnočasových aktivit a správné výchovné vedení přispívá k pozitivnímu vývoji člověka. Špatně organizovaný volný čas může vést k výskytu sociálně patologických jevů nejen u dětí a mládeže.**

⁴ HÁJEK, B. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Pedf UK, 2003, str.15.

1.4 Volný čas dětí

Volný čas dětí charakterizuje především větší množství času, který na své zájmy mají. Od volného času dospělých se liší především strukturou činností a mírou záměrného ovlivňování. Specifikem volného času dětí je tedy potřeba pedagogického vlivu, jehož podoba, míra a nutnost odvisí od věkových zvláštností dětí a zkušenosti z jejich rodin. Z pedagogického hlediska pak musí volnočasové aktivity především respektovat principy výchovy ve volném čase, čili dobrovolnost, svobodné rozhodování, nenásilné vedení, vhodnou motivaci a další, o kterých jsem se již zmínila.

O volném čase dětí můžeme hovořit dříve než o volném čase dospělých. Ponejprv se objevuje se zavedením pravidelné školní docházky a celodenní práci rodičů. Do středu zájmu a do dnešního pojetí však vstupuje volný čas dětí teprve společně s rozvojem volného času jejich rodičů.

Rozumné využití volného času přispívá ke zdraví a dobrým mezilidským vztahům. Stejně jako odpočatý člověk podává kvalitní výkon v práci, tak zrekreované dítě je soustředěnější ve výuce. Proto je v zájmu nás všech, aby se dítě naučilo hospodařit se svým volným časem již v dětství a získalo tak významnou zkušenost do celého života.

Podle způsobu a intenzity trávení volného času můžeme usuzovat na celkový životní styl člověka. Ten však vychází již z naší rodiny a je tedy prvním činitelem formujícím náš vztah k činnosti ve volném čase. Zároveň ale životní styl utváříme i způsobem prožívání svého volného času, čímž tyto dvě oblasti stavíme do vzájemných interakcí. Proto je vhodné veškerou volnočasovou aktivitu od útlého dětství směřovat k výchovným cílům, což pak umožní mladému člověku pozitivně zaměřit svůj životní styl.

2. PEDAGOGIKA VOLNÉHO CASU

2.1 Výchova mimo vyučování

Volný čas byl dříve (do roku 1990) označován jako mimo-třídní a mimoškolní výchova. Všechny tyto aktivity však měly institucionální charakter a byly řízeny státem. Ve snaze vyhnout se tak konkrétnímu vyčlenění volného času ze vzdělávacích zařízení a v souladu s proměnou pojetí volného času byl vytvořen pojem výchova mimo vyučování⁵. Je definována jako oblast výchovy zabývající se volným časem, ale i výchovou k přípravě do školy či k osobní hygieně.

Výchovu mimo vyučování vymezují její 4 funkce⁶:

- **výchovná** - rozvíjí schopnosti a dovednosti dětí, podporuje jejich seberealizaci, učí je vlastnímu sebehodnocení, poskytuje uspokojení a radost, přispívá k vytváření postojů a hodnot;
- **zdravotní** - sleduje režim dne, množství a kvalitu pohybu, hygienická pravidla jednotlivých činností a kontroluje pozitivní orientaci vztahů ve skupině;
- **sociální** - má za úkol kompenzaci nedostatku kontaktů rodiny a školy, pomáhá vytvářet vztahy mezi vrstevníky a ostatními dětmi;
- **preventivní** - nabízí dítěti začlenění do skupiny a možnosti smysluplného trávení volného času. Může se uplatnit na všech 3 stupních prevence, velmi podporuje preventivní program základních škol.

⁵ HÁJEK, B. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Pedf UK, 2003, str.15.

⁶PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2001, str.41
44 .

Výchova mimo vyučování se zabývá výchovou ve volném čase ovšem v tom širším pojetí. Ještě lépe nám může výchovu mimo vyučování přiblížit srovnání s klasickým vyučovacím procesem ve školách. Etapy vyučovacího procesu se v zásadě neliší. Na prvním místě zůstává motivace a aktivizace, která má stěžejní význam pro získání zájmu a vytvoření spontánního prostředí pro celý proces. Navazující etapa získávání vědomostí a dovedností má výrazně činnostní charakter, přičemž praktické poznávání je bezprostředně spjata s následným ověřováním.

CHARAKTERISTIKA PROCESU UČENÍ PŘI VÝCHOVĚ VE VOLNÉM ČASE	CHARAKTERISTIKA PROCESU UČENÍ V KLASICKÉM VYUČOVÁNÍ
Získání znalosti z vlastní praktické zkušenosti	Získání hotové zkušenosti v teoretické podobě
Různé formy učení se uplatní ve všech činnostech	Zaměření na konkrétní styl učení
Příprava je dobrovolná a klade důraz na samostatnost	Příprava je povinností
Více možnosti individuálního působení	Méně prostoru pro individuální přístup
Činnost je adekvátní schopnostem jedince	Všichni žáci by měli zvládnout dané učivo
Převládají úspěchy a pozitivní hodnocení	Často převládá neúspěch a úzkost
Důraz je kladen na činnostní charakter a aktivizační metody	Výuka je běžně zaměřena jednostranně

Obr. 1.: Zvláštnosti procesu učení ve výchově mimo vyučování ve srovnání s klasickým vyučováním.

Využití získaných vědomostí a dovedností se může dobře uplatnit v praxi, čímž volnočasové aktivity výrazně přispívají ke spojení školy se životem – teorie s praxí. Neodmyslitelným závěrem je hodnocení a kontrola nabytých zkušeností, jejichž význam stoupá se schopnosti sebehodnocení a reflexi celé výukové skupiny.

Pro lepší představu o těchto rozdílech jsem vytvořila srovnávací tabulku (obr. 1).

2.2 Pedagogika volného času

Výchovu ve volném čase v tom užším slova smyslu studuje pedagogika volného času a její příbuzné obory a podobory. Pedagogika volného času⁷ je vědní obor zabývající se teoretickými a praktickými aspekty výchovy ve volném čase. Tento vědní obor plní dva základní úkoly: zajišťuje naplňování volného času smysluplnými aktivitami (**výchova ve volném čase⁸**) a nabízí možnosti volnočasových aktivit s tím, že zároveň pomáhá vybrat optimální činnosti pro každého jedince (**výchova k volnému času**).

Náplní její činnosti je však i zkoumání veškerých aspektů týkajících se volného času, na základě něhož hodnotí jednotlivé aktivity. Množství hodin strávených tou kterou činností a určitou skupinou obyvatel je obsahem **kvantitativního zkoumání⁹** volného času. Tyto výsledky však prozrazují o povaze trávení volného času jen málo. Z toho důvodu je větší pozor-

⁷ HÁJEK, B. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Pedf UK, 2003, str.13.

⁸ HÁJEK, B. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Pedf UK, 2003, str.12,13.

⁹ HÁJEK, B. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Pedf UK, 2003, str.13.

nost věnována **kvalitativním aspektům**, které ovšem nejsou tak dobře sledovatelné, jelikož silně podléhají individuálním prožitkům jedince či potřebám skupiny.

S nárůstem možnosti a propojení se zahraničními koncepcemi volného času stoupá i výskyt negativních jevů, především sociálně patologických, se zásahy u dětí čím dál mladšího věku. To jen podporuje praktickou potřebu pedagogicky ovlivňovat volný čas nejrůznějších skupin dětí a mládeže. Tyto tendence vedly k rozvoji nových metod pedagogické práce, kdy se pedagogika volného času prolíná s pedagogikou sociální a společně tak prosazují aktuální formy práce s dětmi. Tyto formy lze charakterizovat několika znaky:

- kladou velký důraz na vztahy mezi pedagogy a mladými lidmi i mezi lidmi navzájem, které jsou často dlouhodobé až celoživotní
- vznikají jako místní spontánní iniciativy
- jsou zaměřené na specifické cílové skupiny (často s nějakým společným problémem)
- vyžadují spojenectví, neboť nemohou zastávat veškeré funkce, které jsou nezbytné
- jsou mezigenerační
- práci často zastávají neplaceni dobrovolníci
- odpovídají na situace, které vyplývají z proměny společnosti
- vyhledávají přirozené prostředí! pro samovolně vznikající skupiny dětí a mládeže

Všechny tradiční prověřené metody společně s novými přístupy a postupy zůstávají poplatné základnímu poslání pedagogiky volného času. Toto poslání spočívá v rozvoji kvalitní nabídky volnočasových aktivit, přičemž má vést děti a mládež ke schopnosti vybrat si z této bohaté nabídky optimální program pro svůj volný čas, který zároveň směřuje ku prospěchu společnosti.

3. VOLNÝ ČAS V ŽIVOTĚ ŠKOLÁKA

3.1 Zájmová orientace dětí

Základy zvýšeného zájmu dítěte o některou oblast činností se formují již v předškolním věku. Neexistuje však univerzální návod, jak vybrat dítěti vhodný kroužek, přičemž je samozřejmě nutné přihlídnout k možnostem dítěte, jeho zdravotnímu stavu i psychické vyspělosti. Dítě s astmatem asi nebude hrát vrcholově tenis, stejně jako dysgrafik se pravděpodobně nestane spisovatelem.

Obecně je vhodné začít s kroužky či zájmy ve školním věku. Není neobvyklé, když dítě v raném věku vyzkouší několik kroužků, nelze mu proto vyčítat nestálost. Proměna zájmů dítěte je přirozená a souvisí s jeho vývojem. Na 2. stupni základní školy se ovšem zájmy stávají stálejšími a hlubšími, nezřídka pak zůstávají zálibou po zbytek života.

Výběr kroužku by měl být otázkou vzájemné dohody mezi dítětem a rodičem. Rodič se může poradit s učitelem, na co je dítě šikovné, k čemu má vlohy, pomoci mohou i pedagogicko-psychologické poradny. Velkou roli při výběru zájmových činností hrají také kamarádi. Rodič i pedagog by měli dítě spíše citlivě motivovat a pěstovat v něm zájem o danou aktivitu než jej do některé záliby nutit.

Zatímco u mladších dětí je nestálost průvodním znakem vývoje, později by mohla přejít k nezájmu dítěte o jakoukoli činnost. I zde je nutno připomenout, že zejména děti školního věku potřebují organizaci volného času a pedagogické vedení v mnoha aktivitách. Smysluplným trávením volného času se tak ve starším věku mohou snadněji vyhnout nástrahám společensky negativních jevů.

3.2 Problematika volného času dětí (pozitiva a negativa)

Světové sdružení pro rekreaci a volný čas (WLRA) navrhlo prostřednictvím komise pro výchovu a vzdělávání Chartu výchovy pro volný čas. Tato charta byla asociací schválena v roce 1993 a jejím účelem je informovat vlády, nevládní organizace a vzdělávací systémy o významu a přínosech volného času, výchovy ve volném čase a výchovy pro volný čas¹⁰. Má být také vodítkem pro činitele přímo se podílející na výchově dětí (školy, obecní orgány, apod.) a informovat je o principech, na nichž mají být založeny postupy volnočasové výchovy. Na tomto místě je jasné, že smysluplné využívání volného času je základním právem každého člověka a podle toho by k tomu mělo být přistupováno.

Práva dítěte na kvalitní trávení volného času jsou zakotvena již v Úmluvě o právech dítěte¹¹, a proto by veškerá omezení, se kterými se každý den děti, jejich rodiče i pedagogové setkávají, měla být základním východiskem pro aktuální koncepce městských úřadů a jim nadřazených institucí. Bohužel se tak neděje a nadále zůstává celoplošně nedostatečná nabídka volnočasových aktivit a roste nárůst kriminality mládeže. Zajímavé je, že tak významná oblast jako je volný čas nemá

¹⁰ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2001, str.32.

¹¹ Úmluva o právech dítěte - článek 31: 1. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají právo dítěte na odpočinek a volný čas, na účast ve hře a oddechové činnosti odpovídající jeho věku, jakož i na svobodnou účast v kulturním životě a umělecké činnosti.

2. Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, uznávají a zabezpečují právo dítěte na všestrannou účast v kulturním a uměleckém životě a napomáhají k tomu, aby dětem byly poskytovány odpovídající a rovné možnosti oblasti kulturní, umělecké, oddechové činnosti a využívání volného času.

pro výstavbu svých zařízení žádná pravidla, normy a zásady, narozdíl od ostatních sektorů.

Sociálně patologické jevy v oblasti volného času

Zdejší značné podcenění prevence nevytvářením dobrého volnočasového zázemí vede sice ke snaze jednotlivců a menších skupin k vlastní iniciativě vycházející z aktuálních potřeb dětí, avšak nezvládá pokrýt tak velkou poptávku. Neuspokojená potřeba herních aktivit a nedostatečná kapacita zařízení vhodných pro menší neformální skupiny vede k tomu, že se děti a mládež shromažďují živelně a rizikově, bez větší pozornosti dospělých. I z tohoto důvodu narůstá výskyt sociálně patologických jevů u dětí a mládeže.

Jelikož je volný čas často pokládán za sféru zájmu, volby a rozvoje jedince, ztrácí svůj společenský význam. Musíme si ale uvědomit, že volnočasový život mladé generace je součástí celospolečenských souvislostí a podle toho má být také řešen. Soudobá společnost k tomu nikterak nepřispívá, neboť se sama stává změtí neprůhledných a komplikovaných souvislostí s posunutými hranicemi morálních hodnot lidí, čímž způsobuje dezorientaci mladého člověka, který se z takové společnosti snaží spíše vymanit. To nutně vede ke ztrátě osobní motivace a negativně ovlivňuje průběh socializace dítěte. Toto negativum je dovršeno přílivem nových vln násilí, intolerance a agresivity, které se vyskytují celoevropsky jako doprovod rychlé přeměny společnosti v důsledku neustálého pokroku.

Ekonomické problémy

Bezprostředně na stav společnosti navazují ekonomické problémy. Ty se odráží ve velké míře nezaměstnanosti a to především u rodičů, kteří tak předávají pramalou motivaci k organizaci volného času svým dětem. Alarmující je i současný fenomén nezaměstnaných mladých lidí, kteří prakticky nic

jiného než volný čas neznají, zároveň tak ale na jeho smysluplné využití nemohou mít prostředky.

V celosvětovém hledisku ovšem hraje významnou roli i chudoba bez souvislosti se zaměstnaností. Analýzy OECD (Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj) na počátku 21. století uvedly statistiky, v nichž ze 47 miliónů dětí z 22 vyspělých zemí bylo každé šesté dítě pod hranici chudoby. Studia týkající se ČR z let 2000/2001 zaznamenala 1/3 českých rodin, které neměly dostatek prostředků na placené volnočasové aktivity. Zamysleme-li se nad tím pohledem školáka, znamená to, že každý třetí žák nemohl jet na školní výlet, lyžařský výcvik nebo jiné podobné akce, čímž ztrácí důležité kontakty a sdílení zážitků se svými vrstevníky.

Ani dnes není výjimkou, že výrazný talent zanikne v důsledku finanční nouze rodiny, i když vzdělávací instituty a jiné organizace nabízejí více možností pro sociálně slabší než dříve.

Školy

Institucemi, které měly vždy významný podíl na uspořádání volného času dětí, bývaly školy. Dnes se tento podíl značně zkrátil, leckde školy pro nezáměr na takovou činnost rezignovaly, ovšem najdou se i takové, které své možnosti rozvíjejí všemi směry a slaví s nimi úspěchy. Nezáměr škol o volný čas dětí oslabuje využití pedagogického potenciálu a tvůrčích vztahů mezi školou a žáky i mezi školou a zařízeními volného času.

Žalostnou zprávou je i trvale klesající tendence počtu mládežnických sdružení i pedagogických pracovníků. Tyto nedostatky byly zaznamenány již na počátku devadesátých let, jen-

¹² HÁJEK, B. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Pedf UK, 2003, str. 11.

že zůstávají dodnes. Tato fakta podporují potřebu preventivního zaměření volnočasových aktivit, což znamená především dostatečnou nabídku a dostupnost pro všechny bez rozdílu.

Rodina

Nejdůležitějším startovním bodem pro volnočasový život každého dítěte je rodina a její uspořádání. Ta může leccos nabídnout a pomoci se základní orientací ve světě, může však také některé podstatné aspekty dětského vývoje zanedbat. Pozitivním přínosem bývá dobrá zkušenost rodiče s některou mládežnickou organizací. Přihlásili-li děti do stejné či podobné osvědčené organizace, určitě neprohloupí.

Jindy se rodiče snaží vynahradit si skrz své potomky svoje neúspěchy, anebo chtějí, aby jejich děti měly vše, co oni mít nemohli, a náloží tak na dětská bedra velkou zátěž. Takové jednání můžeme nazvat dokonce i potlačením práv dětí na volný čas a dobrý úmysl se tak lehce zrnění ve zlý sen. Řada dětí se specifickými poruchami učení či specifickými výchovnými poruchami obvykle trpí přetěžováním školními povinnostmi, které nejsou při svém omezení schopni adekvátně zvládat. Podobně však může trpět i dítě, pokud ho rodiče zapiší na prestižní náročnou školu, ačkoli dítě nevykazuje známky výrazného talentu. Obvykle pak na samotný volný čas nezbyvá prostor ani chuť.

Na druhou stranu mohou být děti přetěžovány i zájmovými činnostmi. To se stává častým problémem dětí ambiciózních rodičů, kteří chtějí pro své dítě všestranný rozvoj, tím se však ztrácí nezbytný čas pro osobní volno a mnohé zájmy pak odporují principu dobrovolnosti. Jev, který dle mého názoru není v naší republice příliš běžný, avšak neméně podstatný, je přetěžování dětí na základě plnění nadměrného množství domácích povinností. Práce dětí nahrazuje práci rodičů nebo, a to častěji, zahrnuje péči o mladší sourozence.

Nadbytek volného času

Proti těmto všem omezením a potlačení volnočasového prostoru stojí nadbytek volného času jako současný, ne příliš příznivý, fenomén. Děti, které mají málo povinností ze školy anebo je zkrátka neplní a zároveň nemají výraznou pravidelnou zájmovou činnost, zůstávají samy doma nebo se potulují s podobně zaměřenými dětmi po ulicích bez účasti na organizované činnosti. Je možné, že vyzkoušely mnohé příležitostné akce, ale nic je příliš nezaujalo, nudi se, neboť pro ně volný čas svým nadbytkem nebyl nikdy vzácný. Jelikož neví, jak takový čas vyplnit, jsou snadno náchylní k nejrůznějším experimentům a jistě nemusím připomínat, že takový způsob trávení volného času nevede ke šťastným koncům.

Veselejší výhledem do budoucna je však současné zaměření na individualitu člověka, uvědomování si sebe sama v tomto světě. Přístupem k informacím a jejich správným vysvětlením se děti učí přemýšlet v souvislostech a odpovědně rozhodovat o svoji osobě a tak mohou společně s přiměřenou podporou rodiny vykročit správným směrem. Vytvořili-li si v mládí trvalejší a hlubší zájem, bude to pro ně opora i v nelehkých životních situacích a společně se zvládnutým plánováním volného času se jim otevřou dveře k žádoucímu rozvoji jejich osobnosti.

3.3 Školská zařízení pro výchovu mimo vyučování

Podmínky pro realizaci cílů mimoškolní výchovy vytvářejí různé společenské instituce, jak školní tak mimoškolní. Následující seznam volnočasových zařízení charakterizuje jejich náplň a zaměření.

Školní družiny se zaměřují na práci s dětmi prvního stupně základní školy. Toto zařízení zajišťuje především sociální

péči a bezpečnost dětí v době, kdy jsou rodiče v zaměstnání. Vzhledem k věkovým zvláštnostem dětí mladšího školního věku se výchovná činnost orientuje na co nejpestřejší strukturu zájmových činností a uspokojení velké potřeby pohybu. Školní družiny mohou organizovat zájmovou činnost v kroužcích i pro ostatní zájemce (nečleny ŠD) za úplatu.

Školní kluby pracují s dětmi středního školního věku, tedy žáky druhého stupně základní školy. Vycházejí z charakteristik této věkové skupiny, zejména z větší samostatnosti dětí a jejich specializovanější zájmové činnosti. Pracují plně na principu dobrovolnosti. Vzhledem k ekonomickým obtížím škol se kluby ruší, čímž se výrazně snižuje možnost ovlivňovat volný čas dětí v období pubescence, které je z výchovného hlediska velmi významné. Na konci 90. let, kdy fungovalo na 350 klubů, je navštěvovalo pouze 6% žáků druhého stupně¹³.

Kluby však mají výborné předpoklady k pravidelnému pedagogickému ovlivňování volného času, neboť vychovatelé jsou se žáky v každodenním styku, mají možnost občasného kontaktu s rodiči a mohou působit na většinu žáků bez ohledu na sociální postavení rodiny. Výhodou je i blízkost školy k bydlišti žáků.

Programový obsah klubové práce si žáci určují ve spolupráci s vychovatelem a v souladu s požadavky duševní hygieny a zahrnují do něj i přípravu na vyučování. Ve školním klubu se uskutečňují činnosti odpočinkové, činnosti rekreační (především v podobě pohybu na čerstvém vzduchu) i činnosti zájmové. Spojujícím článkem jsou aktivity veřejně prospěšné, při kterých se žáci podílejí na úpravě místností klubu, pomáhají

¹³ PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2001, str.118.

menším dětem, starším lidem nebo se účastní prací při zvelebování obce apod. Při stanovení týdenního plánu usiluje vychovatel o rovnováhu a správný poměr mezi jednotlivými druhy činnosti. Každodenní výchovné působení vede žáky k naplňování volného času hodnotným způsobem a zároveň uspokojuje jejich potřeby a přání. V práci klubů se zdůrazňuje aktivní podíl žáků na všech fázích činnosti. To vysvětluje i výraznou převahu praktických činností.

Domovy mládeže zajišťují žákům středních škol, kteří vzhledem ke vzdálenosti školy do místa bydliště nemohou denně dojíždět, výchovnou péči, ubytování a stravování. Kromě činnosti souvisejících s režimem dne a přípravou na vyučování, je jejich významným úkolem dbát na hodnotné využívání volného času mládeže.

Dětské domovy mají jako zařízení ústavní výchovy specifické postavení. Jedním z jejich úkolů je však také starost o smysluplné využívání volného času a rozvíjení a kultivaci zájmů dítěte. Snahou pedagogů je, aby děti prožívaly svůj volný čas obdobným způsobem jako děti žijící v rodinách. Podporují jejich zapojení do zájmových činností v rozličných typech výchovných zařízení, organizací a institucí.

Základní umělecké školy (ZUŠ), dřívé známé jako Lidové školy umění, poskytují uplatnění dětem s vyhraněnými zájmy a schopnostmi v esteticko-výchovné oblasti, přičemž největší zájem vykazují hudební zaměření. Zároveň tyto školy děti vhodně připravují pro studium na středních a vysokých školách s uměleckým zaměřením.

Střediska pro volný čas dětí a mládeže (SVČ) zahrnují domy dětí a mládeže (DDM) a stanice zájmových činností. DDM je

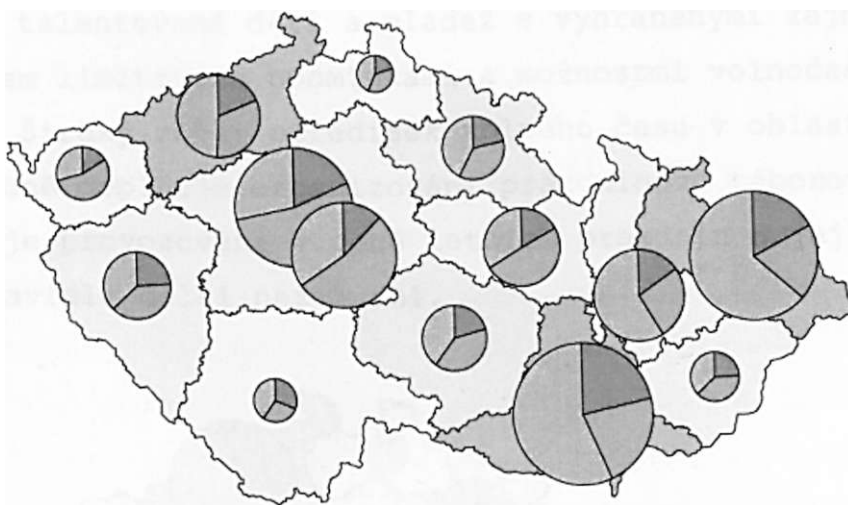
jedna z možných forem střediska pro volný čas dětí a mládeže ze zákona o školských zařízeních. Jinou formou jsou stanice zájmových činností, které jsou zaměřené jen na konkrétní zájmové oblasti. Jsou to zařízení, která se zabývají především realizací specializovaných zájmových činností pod odborným pedagogickým vedením. Významné je, že umožňují účast dětem, mládeži, rodinám i dalším zájemcům. Jelikož jsou tato střediska zařazována do sítě školských zařízení, mají nárok na státní příspěvek pro svou činnost.

V současné době se pohybuje počet těchto zařízení v ČR okolo tři set, přičemž roste hlavně počet stanic zájmových činností. Konkrétní výsledky statistik Národního institutu dětí a mládeže k 31. říjnu 2005 v České republice zaznamenaly 295 SVČ (z toho je 285 zařízení typu DDM a 10 zařízení je typu stanice zájmových činností), což bylo o 4 SVČ více než v roce 2004. Regionálně ukazuje situaci obr.2¹⁴.

Náplň činnosti se zaměřuje několika směry. Hlavní z nich jsou zakotveny i v příslušné vyhlášce. Stěžejní náplní těchto zařízení je **pravidelná zájmová činnost** (20 - 60 % činnosti DDM), která je organizována do útvarů zpravidla označovaných jako Kroužek, Soubor, Klub nebo Kurz¹⁵. **Kroužek** je menší zájmový útvar, jehož obsah směřuje k vnitřnímu obohacení členů (rybářský, modelářský, čtenářský kroužek,...). **Souborem** označujeme vícečlennou skupinu zaměřenou na veřejnou produkci své činnosti (pěvecký sbor, divadelní spolek apod.). Toto uskupení má závaznější charakter a podrobnější program. **Klub** je zájmový útvar s volnější organizační strukturou. **Kurz** je vymezen délkou trvání, která nepřesahuje jeden rok. Jeho čin-

¹⁴ Dostupné na World Wide Web: <http://www.nidm.cz/c_vc_ss.php>

nost vede k osvojení určitého množství vědomostí či dovedností (kurz vaření, kurz výpočetní techniky,...) a po jeho ukončení můžeme získat osvědčení o absolvování.

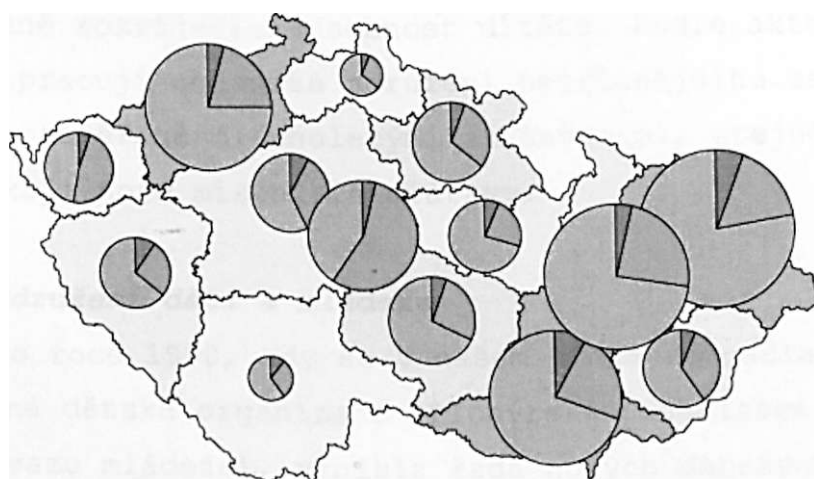
		Počet SVČ v kraji
<u>I</u>	Počet zájmových útvarů	–j 1–15
	Počet spontánních otevřených akcí	j–j 16–20
<u>I</u>	Počet příležitostných akcí	–j 21–25
		• 26–30
		• 31–35

Obr. 2: Počty zájmových útvarů, příležitostných a spontánních akcí SVČ.

Výraznou část činnosti zaujímá **zájmová činnost příležitostná** (20–40 % činnosti DDM), která není průběžná, přestože může vykazovat jistou pravidelnost. Sem zahrnujeme místní soutěže a turnaje, přehlídky, výlety, zájezdy, exkurze, divadelní představení, cykly přednášek a jiné. Specifickou podobou tohoto zaměření jsou příměstské tábory, což je nabídka řady akcí pro děti v období prázdnin, především v průběhu školního roku.

Doplňkovou činností, která však může mít pro děti velký význam je nabídka **spontánních aktivit** (5–10 % činnosti DDM), které jsou vymezeny pouze provozní dobou zařízení a určitými

organizačními omezeními. Příkladem takové nabídky mohou být otevřené dětské herny, čítárny, sportoviště, dopravní hřiště, posilovny, poradenská a konzultační střediska, putovní trasy se sítí ubytoven. Vyšším typem takové nabídky jsou aktivity pro talentované děti a mládež s vyhraněnými zájmy, která je ovšem limitovaná podmínkami a možnostmi volnočasového zařízení. Široký záběr středisek volného času v oblasti zájmů dětí vhodně doplňuje organizování prázdninové táboremé činnosti. Ta je provozována v době letních prázdnin a její doba je zpravidla delší než 5 dní.

- | Počet účastníků v zájmových útvarech
- | Počet účastníků spontánních otevřených akcí
- Počet účastníků příležitostných akcí

Obr. 3: Počty účastníků na akcích SVČ

O skutečném zapojení dětí a mládeže do jednotlivých aktivit hovoří výsledky statistik z roku 2005¹⁶, podle nichž bylo v SVČ zapojeno 213 838 účastníků. V ČR obsahuje každé SVČ v průměru 64 zájmových útvarů se 725 účastníky. Naproti poklesu v těchto aktivitách oproti předešlým rokům došlo k ná-

¹⁶ Dostupné na World Wide Web: <http://www.nidm.cz/c_vc_ss.php>

růstu počtu účastníků v nepravidelných činnostech. Účast dětí o na jednotlivých zájmových činnostech v regionech ČR ukazuje graf (obr č.3).

3.4 Ostatní zařízení pro výchovu mimo vyučování

O volný čas dětí a mládeže pečují další organizace a zařízení, které si podle svého zaměření kladou různé cíle vzdělávacího, výchovného nebo rekreačního zaměření. U nás i ve světě mají velkou tradici sdružení dětí a mládeže, často všestranně rozvíjející osobnost dítěte. Podle aktuálních potřeb také pracují občanská sdružení nejrůznějšího zaměření, která jsou prověřená dlouholetými zkušenostmi, stejně jako mohutně vznikají nové místní iniciativy.

Sdružení dětí a mládeže

Po roce 1990, kdy se v našem státě rozpadla násilně sjednocená dětská organizace (Pionýrská organizace Socialistického svazu mládeže), vznikla řada nových dětských organizací a samozřejmě byla obnovena i činnost organizací, které navazovaly na svoje aktivity provozované před rokem 1968 a dřívě. Na registrovaná sdružení s velkou členskou základnou účelově přispívá MŠMT ČR.

Junák - svaz skautů a skautek ČR vychází ze světového skautského hnutí a jeho principy jsou inspirovány zejména myšlenkami spisovatele E. T. Setona. V současné době působí skautské organizace ve více než 150 zemích světa a sdružují asi 16 milionů skautů a 8 milionů skautek. U nás vznikl skauting počátkem 20. století díky zakladateli A .B. Svojsikovi. Junák se definuje jako dobrovolné nezávislé a nepolitické občanské sdružení, sdružující své členy a členky bez rozdílu národnosti, náboženského vyznání, politického přesvědčení,

rasy nebo jiných rozdílů¹⁷. Posláním Junáka je podporovat rozvoj osobnosti dětí a mladých lidí v souladu s principy, stanovenými zakladateli skautského hnutí. Prostředkem tohoto poslání je činnost zaměřená na turistiku a pobyt v přírodě, která junáky vychovává k praktickým dovednostem a sebekázi. Tento systém také využívá velkého vlivu vrstevnické skupiny a pozitivních vzorů věkově blízkých vedoucích.

Pionýr je demokratické, dobrovolné, samostatné, na politických stranách, hnutích a ideologiích nezávislé sdružení dětí, mládeže a dospělých. Zabývá se osvětovou, kulturně-výchovnou a charitativní činností, obhajobou a uspokojováním zájmů oprávněných potřeb dětí. Tyto cíle naplňuje prostřednictvím rozmanité činnosti v různorodých kolektivech, zejména však pravidelnou celoroční činností.

Česká tábornická unie je organizace, která sdružuje děti, mládež a dospělé volně na základě společného zájmu o tramping.

Duha sdružuje jednotlivce i kolektivy bez ohledu na členství v jiných organizacích. Hlavní důraz klade na realizaci programů pro děti, ale vytváří možnosti aktivního zapojení i pro další generace. Zaměřuje se na hry, psychologické hry a recesi.

Hnutí Brontosaurus se zaměřuje na ochranu a tvorbu životního prostředí, je nezávislé a oslovuje především mladé lidi.

YMCA (Young Men's Christian Association) usiluje o plnohodnotný život mladých lidí. Je to křesťansky orientované sdružení s dlouhodobou zahraniční tradicí. U nás existuje pod názvem Křesťanské sdružení mladých lidí.

¹⁷ ŠMAJCL, F. a kol. *Sbírka skautských předpisů a řádů*. Praha: Junák, 2000, str. 7.

Občanská sdružení pracující s mládeží

V současné době je registrováno několik stovek organizací pracujících s dětmi a mládeží, z nichž většina má pouze místní působnost. Na podporu občanských sdružení jsou každoročně vypisovány Projekty na podporu a ochranu mládeže MŠMT ČR, v jejichž rámci se mohou sdružení ucházet o granty finančně podporující jejich konkrétní aktivity.

Sportovní kluby čítají v ČR na 250 000 dětí, z nich velkou úlohu plní tělovýchovné organizace, například Sokol, který usiluje o celkový rozvoj lidské osobnosti. Další z klubů pak obvykle zahrnují množství jednotlivých sportů, které jsou provozovány od amatérské po vrcholovou úroveň.

Organizace církvi a náboženských společností se zaměřují jednak na náboženskou výuku dětí z věřících rodin, často však organizují činnosti se silným sociálním rozměrem například pro rizikové skupiny dětí.

Jazykové školy slouží k rozšíření vědomostí dětí a mohou fungovat samostatně nebo jako součást školních aktivit.

Z dalších organizací, pracujících s dětmi a mládeží, připomeňme odborně zaměřené organizace, kterými jsou například **Červený kříž** nebo **Sdružení hasičů v ČR**. Náplň pro volný čas ve všech možných oblastech nabízejí další soukromé a jiné subjekty, jejich činnost je však výrazně spojena s komercí.

4. VOLNÝ ČAS V NAŠEM MĚSTĚ

4.1 Mimoškolní aktivity jako součást školy

Mimoškolní aktivity nyní budeme sledovat v jejich konkrétní podobě, a to v oblasti trávení volného času žáků 2. stupně základních škol v městě Jihlavě. Přestože hovořím o aktivitách ve škole, budu se zabývat kroužky a zájmovými útvary, tedy mimoškolní činnosti, která se ovšem v různé míře prolíná i s výchovně vzdělávacím procesem ve škole.

Získat informace od škol a dalších subjektů v takové podobě, abych mohla porovnávat paralelní údaje je poměrně obtížné, neboť každá organizace zpracovává informace podle své představy a potřeby. Zdrojem informací v této části jsou tedy internetové stránky základních škol a dokumentace, zejména výroční zprávy škol, které jsem si zapůjčila na ředitelství těchto škol.

Internetové zdroje:

- 1) GYMNÁZIUM JIHLAVA: [8.4.2008] <<http://www.gymnazium.ji.cz/>>
- 2) GYMNÁZIUM AD FONTES: [8.4.2008] <<http://www.adfontes.cz/>>
- 3) ZŠ ROŠICKÉHO: [3.3.2008] <<http://www.zsrosi.ji.cz/>>
- 4) ZŠ T.G. MASARYKA: [3.3.2008] <<http://www.zstgm.ji.cz/>>
- 5) ZŠ BŘEZINOVA: [3.3.2008] <<http://www.zsobreziny.cz/>>
- 6) ZŠ DEMLOVA: [3.3.2008] <<http://www.zs-demlova.ji.cz>>
- 7) ZŠ NAD PLOVÁRNOU: [3.3.2008] <<http://www.zsplovarna.ji.cz>>
- 8) ZŠ HAVLÍČKOVA: [3.3.2008] <<http://www.zshavlickova.ji.cz>>
- 9) ZŠ KŘÍŽOVÁ: [3.3.2008] <<http://www.zskrizova.cz>>
- 10) ZŠ SEIFERTOVA: [3.3.2008] <<http://www.zsseifertova.ji.cz>>
- 11) ZŠ KOLLÁROVA: [3.3.2008] <<http://www.zskol.ji.cz>>
- 12) ZŠ KŘEŠŤANSKÁ: [3.3.2008] <<http://www.kzs.ji.cz>>

ŠKOLA	ZŘIZOVATEL	VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	ŠKOLNÍ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM	ZAMĚŘENÍ ŠKOLY	ŠK. KLUB 1 KAPA PA- CITA
GYMNÁZIUM JIHLAVA	Kraj Vysočina	Uč. plán gymnázia s 8letým studijním cyklem	ŠVP gymnázia Jihlava	Všeob.	NE
GYMNÁZIUM AD FONTES	AD FONTES RERUM, s. r. o.	Uč. plán gymnázia s 8letým studijním cyklem	ŠVP gymnázia Ad Fontes	Všeob.	NE
ZŠ DEMLOVA	Statutární město Jihlava	1.Obecná škola 2.Základní škola	ŠVP ZŠ Demlova	Výuka jazyků (Aj, Nj)	ANO - 45 1
ZŠ HAVLÍČKOVA	Statutární město Jihlava	Základní škola	Pohodová tvořivá škola (1.a 6.ročník)	Výuka výtvarné výchovy	NE 1
ZŠ KOLLÁROVA	Statutární město Jihlava	Základní škola	Ze střípků poznání skládáme barevnou mozaiku života	Výuka matematiky a přírodovědných předmětů	ANO - 65 1
ZŠ KŘEŠŤANSKÁ	Biskupství brněnské	Základní škola	Škola, brána života otevřená	Integrace handicapovaných dětí	ANO - 35 1
ZŠ KŘÍŽOVÁ	Statutární město Jihlava	Základní škola	ŠVP ZŠ Křížová	Všeob.	ANO - 30 1
ZŠ NAD PLOVÁRNOU	Statutární město Jihlava	Základní škola	ŠVP ZŠ Nad Plovárnou	Všeob.	ANO 200
ZŠ OTOKARA BŘEZINY	Statutární město Jihlava	Základní škola	Naše cesty k učení (1. a 6.roč.)	Výuka jazyků	1 ANO - 45 1
ZŠ ROŠICKÉHO	Statutární město Jihlava	Základní škola	ŠVP ZŠ Rosického	Sport: fotbal, plavání	1 ANO 1 - 30 1
ZŠ SEIFERTOVA	Statutární město Jihlava	Základní škola	ŠVP ZŠ Seifertova (1. a 6.roč.)	Sport: lední hokej, gymnastika	1 NE
ZŠ T.G. MASARYKA	Statutární město Jihlava	škola pro život (1.a 6.r.) Základní škola (7,- 9. r.)	ŠVP zš T.G.Masaryka	Všeob.	1 NE

Obr. 5: Základní charakteristika jihlavských škol

V současné době je v Jihlavě provozováno **10 základních škol** různého zaměření a rozsahu, **2 gymnázia**, **1 praktická základní škola** a **1 základní škola speciální**. O jednotlivých školách zde podám informace a to jednak o zaměření jednotlivých škol a jednak o fungování školních klubů a zájmových útvarů. Praktickou školu a školu speciální jsem z hlediska jejich specifčnosti do mapování situace nezařadila. Přehledná tabulka srovnává základní parametry jednotlivých škol (obr.5), textová část se jimi pak zabývá podrobněji. Výčet škol uzavírá číselná tabulka, která uvádí počty žáků a zájmových útvarů v každé škole.

1. GYMNÁZIUM JIHLAVA

Tuto školu tvoří osmileté a čtyřleté gymnázium. Výuka probíhá od primy do oktávy osmiletého gymnázia v paralelních třídách, ve čtyřletém studiu ve třech až čtyřech třídách v ročníku. Učební plány jsou vytvořeny dle Generalizovaného učebního plánu pro gymnázia. V letošním roce zahájila činnost podle školního vzdělávacího plánu s názvem **Školní vzdělávací program gymnázia Jihlava**. Cílem vzdělávacího programu je vychovávat všestranně vzdělaného člověka, který si bude umět poradit ve všech životních situacích a neztratí se ani v cizině. Studenti nebudou „stroje“ ani „encyklopedie“, ale budou se umět orientovat v mnoha oborech a naučí se správně rozhodovat a přemýšlet o všem, co dělají.

Gymnázium si neklade za cíl konkrétní zaměření, prioritou je připravit žáky jazykově i odborně ke studiu na libovolné vysoké škole. Proto je v prvních letech studia výuka zaměřena na budování co nejširšího všeobecného rozhledu. Jednou z důležitých priorit školy je budování atmosféry důvěry a otevřenosti k názorům žáků. Jsou podporovány všechny aktivi-

ty, které vycházejí od žáků a nejsou v rozporu s cílem gymnázia.

V hlavní budově školy se nachází 21 tříd a 18 odborných učeben, ve druhé budově na ulici Legionářů se nachází 6 tříd a 1 odborná učebna s interaktivní tabulí. Součástí školy je velká knihovna a moderně vybavená studovna, má rovněž bezbariérový přístup. Škola se zaměřuje na modernizování odborných učeben. Prozatím jsou k dispozici 2 speciální výtvarné ateliéry, odborná učebna fyziky a biologie, laboratoře pro výuku chemie, 4 dobře vybavené jazykové učebny, 3 počítačové učebny a odborná učebna pro hudební výchovu. K pohybovým aktivitám využívají studenti velkou a moderně vybavenou tělocvičnu s gymnastickým sálem a posilovnou. Pro výuku TV dále využívá hřiště a další krytá sportoviště v nejbližším okolí školy, bazén na Rošického ulici, v zimním období pak venkovní plochu Horáckého zimního stadionu.

Pro veřejná vystoupení, výstavy prací žáků a další veřejné školní aktivity využívá škola velkou vstupní chodbu a spojovací chodbu, tzv. krček. V době volna a přestávek mohou žáci využívat všech prostor školy, odpočinkové kouty na chodbách, prostor v „krčku“, studovnu a knihovnu, učebny s počítači a případně i tělocvičnu, vždy po domluvě s vyučujícím. Je jim k dispozici i školní bufet a nápojový automat na hlavní chodbě. Dále mohou využívat kopírku, která je umístěna v suterénu školy poblíž knihovny.

Žáci mimořádně nadaní mohou během studia studovat podle individuálního vzdělávacího plánu. Možnost studia podle IVP mají i sportovní reprezentanti.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Žáci mají i bohatou mimoškolní činnost, velká část z nich provozuje aktivně umění (výuka v ZUŠ, divadelní a taneční soubory) a sport. Žáci řeší svoje problémy v rámci student-

ského parlamentu, který si sami řídí, a s výsledky jednání nebo oprávněnými požadavky seznamují ředitele školy.

Nižší gymnázium je zapojeno do několika projektů, které probíhají v rámci celého školního roku:

Hobit - divadelní soubor plný mladých nadějných a talentovaných herců působí pod záštitou Gymnázia Jihlava od roku 1994. Domovskou scénou souboru je Divadlo Na Kopečku. Jeho skladba se neustále obměňuje, herce-amatéry získává tato krásná myšlenka i mezi primány. Zatím mají za sebou několik úspěšných her (Hobit, Lojza Kápo, Mumraj, Komedie o Anešce, Houby).

Spoušť - divadelní soubor se sedmiletou historií, který má za sebou úspěšná divadelní představení s nominacemi na národní přehlídky. Organizačně zabezpečuje jednotlivé ročníky divadelního festivalu JID 20-0X. **Divadelní festival JID 20-0X** je třídenní regionální studentský festival, který škola pořádá každé jaro v Divadle Na Kopečku. Řada studentů nižšího gymnázia zde vystupuje právě v roli herců.

Hornická města je projekt tří partnerských měst - Jihlavy, Kutné Hory a Příbrami. Studenti kvart těchto gymnázií si po celý rok připravují prezentaci o svém městě a vymýšlejí! aktivity, které by mohly nadchnout jejich vrstevníky z druhých kvart. V rámci výměnného týdenního pobytu pak tato tři gymnázia zápolí v různých aktivitách vzdělávacího, sportovního a kulturního obsahu.

Ozvěny Ekofilmu jsou projektem, který šíří myšlenky udržitelného rozvoje mezi dospívající generací. Formou různých přednášek a skupinové práce v rámci vybraných předmětů jsou žáci vedeni k odpovědnému chování vůči přírodě. Vše vrchol! přehlídkou dokumentárních filmů v kině Dukla, kde žáci zhlédnou to nejlepší z mezinárodního festivalu Ekofilm, který se každoročně koná v Českých Budějovicích. Této přehlídce se účastní všechny třídy nižšího gymnázia.

Právo hrou. Na dva úspěšné ročníky celostátně organizované soutěže Paragraf 11/55 navázala aktivita, jejímž hlavním cílem je rozvíjení právního vědomí u žáků prim až kvart. Během školního roku se věnují v rámci Občanské výchovy různým tématům jejichž vrcholem je vědomostní, prezentační a kreativní soutěž s postupem do vyšších kol.

Studijní pobyt v Anglii je mezinárodní aktivita organizovaná pro žáky kvarty. Jde o osmi až desetidenní studijně-poznávací zájezd do Anglie, při němž bydlí naši žáci v hostitelských rodinách a každý den chodí do jazykové školy, kde absolvují 3 vyučovací hodiny.

Školní sportovní klub působí na škole již od roku 1992. Smyslem jeho činnosti je rozvíjet ve spolupráci se školou možnosti pro aktivní využití volného času studentů. Svou činnost směřuje do oblasti sportovních kroužků, dále nabízí lyžařské, turistické či vodácké akce, dle zájmu studentů. Důležitá je také spolupráce s Občanským sdružením zaměřená na zlepšování materiálního vybavení školy. V neposlední řadě se podílí na organizaci okresních soutěží - pro nižší gymnázium tzv. Sportovní ligu škol (10 soutěží), pro vyšší pak Středoškolské hry (12 soutěží).

Univerzál je zajímavá soutěž, která probíhá již 10 let a jejímž cílem je nabídnout žákům pestré aktivity, např. florbal, basketbal, orientační běh, kuželky, ale i piškvorky, šachy a IQ testy. Této dlouhodobé soutěže se účastní vždy velký počet žáků v různých kategoriích. Tato soutěž přesahuje i rámec školy, a tak mají žáci možnost porovnávat své síly s vrstevníky z jiných škol.

Zahraniční zájezdy. Vybrání studenti mají možnost zúčastnit se i jednotlivých zahraničních zájezdů, např. do Vidně, Berlina atd., záleží na konkrétní nabídce. V kvartě jsou už dostatečně jazykově zblhlí a mohou tak komunikovat v cizím jazyce.

Škola má dlouholeté partnerství se dvěma německými gymnázii: Gymnasium Antonianum Geseke a Nikolaus-Kopernikus-Gymnasium Weißenhof. Žáci se seznamují s jiným prostředím, zdokonalují se v cizím jazyce a učí se prezentovat svou školu a region. Součástí této spolupráce bývá i návštěva učitelů z partnerského gymnázia. Od roku 1991 spolupracují s prestižní soukromou školou Blundells' ve Velké Británii. Každý rok tam vysílají dva studenty vyššího gymnázia na tříměsíční studijní pobyt.

Zájmové kroužky: Chemická olympiáda, Seminář z fyziky, Seminář matematické olympiády, Biologická olympiáda, Elektronika, Počítačové sítě, Plavání, Příprava na SOČ, Atletika, Volejbal, Florbal, Aerobic, Orientační běh, Sborový zpěv, Hlasová výchova, Kroužek programování.

2. GYMNÁZIUM AD FONTES

Soukromé gymnázium AD FONTES bylo zřízeno v roce 1993. Je zařazeno do sítě škol MŠMT ČR, obor studia: osmileté gymnázium. Vyučuje podle Generalizovaného učebního plánu gymnázia s osmiletým studijním cyklem.

Školné: Na nižším stupni (prima až kvarta) 5.000,- Kč za školní rok, na vyšším stupni (kvinta až oktáva) 10.000,- Kč za školní rok. Pro žáky přicházející z 9.tříd do kvinty 12.000,- Kč za školní rok. Ukončení studia je maturitní zkouškou.

Žáci jsou připravováni pro další studium na vysokých školách a vyšších odborných školách, případně pro přímé uplatnění v praxi. Dosavadní absolventi se uplatnili velmi dobře, značná část z nich studuje na prestižních fakultách vysokých škol.

V rámci otevirání se novým informacím začala škola spolupracovat se společností Člověk v tísni, kde se zúčastňuje výběrového kurzu do projektu Jeden svět - Lidská práva ve světě a u nás.

Nadstandardní péče této školy spočívá ve snížení počtu žáků (max. 25), vyučování cizím jazykům - AJ, NJ, FJ, L, v individuálním přístupu k žákům, poskytování možnosti plavání v bazénu, zaměření na trvalejší znalosti, upevňování učiva a práci na počítačích (v průběhu celého dne mají žáci možnost používat internet). Vhodně se zařazuje bloková výuka. Specifická je i klasifikace - bodování během pololetí, v pololetí a na konci školního roku se toto převádí na známky (desetibodová stupnice). Rodiče mohou sledovat chování i studijní výsledky svých dětí na internetu. Škola se orientuje i na společenskou výchovu - chování na veřejnosti, ve škole, včetně podpory sociálnosti (vztah k učiteli, k dospělým, k rodičům, ke spolužákům atd.) a podněcování zodpovědnosti sám za sebe, schopnosti se prosadit, být samostatný v jednání i chování. To vše podporuje vydávání časopisů, pořádání besed, vedení rozhovorů v občanské výchově a ZSV, seberealizace ve školním časopise a další.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Zájmové činnosti jsou směřovány ve prospěch výuky (besedy, kroužky), letos byly otevřeny 4 kroužky - francouzský jazyk, ekologický kroužek, dramatický kroužek a lidská práva.

3. ZŠ DEMLOVA

Základní škola Demlova je organizována jako úplná základní škola. Škola vyučuje na 1.stupni podle vzdělávacího programu *Obecná škola*, na 2.stupni podle programu *Základní škola*.

Škola nabízí žákům velký výběr možností pro jejich rozvoj - výuku hry na sopránové zobcové flétny (později altové, tenorové, basové), výuku anglického a německého jazyka od třetího ročníku (od roku 2008/2009 od druhého ročníku), kroužek informatiky od 3.ročníku, pravidelnou výuku informatiky od pátého ročníku, možnost návštěvy školního klubu a družiny, možnost hrát za školní volejbalový klub, od 7.třídy možnost výběru z bohaté nabídky různých volitelných předmětů, využívat školní informační centrum vybavené počítačovými stanicemi připojenými na internet.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Pro žáky 2.stupně jsou vypisovány kroužky. Škola nabízí bohatou nabídku zájmových kroužků. V letošním roce bylo žákům nabídnuto 22 různých zájmových kroužků, z toho 14 pro druhý stupeň. Z nabídky mě zaujala zvláště neobvyklá pleoptická cvičení (návuk správného prostorového vidění a koordinace pohybů rukou a oči u dětí s vadami zraku). **Ostatní zájmové útvary:** Informatika, Logopedický kroužek, Dramatický kroužek, Plavání, Keramika, Speciální pedagogika, Poznávání historických krás naší země, Zdravotnický kroužek, Netradiční techniky, Doprovod kytara, Pracovní a výtvarné techniky, Hra na flétnu, Volejbal.

4. ZŠ HAVLÍČKOVA

Základní škola Jihlava, Havlíčkova 71 je školou s rozšířenou výukou výtvarné výchovy. Škola se stala jednou z 25 škol z ČR, které byly vybrány ke spolupráci na projektu Tvořivá škola - střediska činnostního učení. Hlavním účelem tohoto ryze českého projektu je šíření moderních činnostních postupů učení, které vedou k dobrému a trvalému pochopení učiva a motivují žáky pro celoživotní učení. Při činnostním

učení se žáci učí názorně, vlastní činnosti a prožíváním. Za zvlášť důležité je považováno, že činnosti s pomůckami významně podporují rozvoj logického myšlení, komunikace a sociálního citění žáků. Projekt je podpořen z Evropského sociálního fondu a státního rozpočtu ČR a je zaměřený především na dobré zvládnutí učiva matematiky, fyziky, českého a anglického jazyka.

V prvním a šestém ročníku vyučují podle **školního vzdělávacího programu** *Pohodová tvořivá škola*. V ostatních ročnících zůstává zatím *Základní škola*, případně s rozšířenou výukou výtvarné výchovy.

Škola disponuje 14 běžnými učebnami, z toho dvě jsou vybaveny jako poloodborné - pro výuku hudební výchovy a přírodních věd. Odborné pracovny: výtvarná výchova, keramika s pecí a hrnčířským kruhem, cvičná kuchyňka, školní dílna, počítačová učebna a tělocvična.

Přednosti školního programu *Pohodová tvořivá škola* jsou:

- tempo výuky se přizpůsobuje schopnostem žáků ve třídě,
- činnostní charakter učení podporuje soustředění žáky na výuku,
- každý den přináší dítěti pokrok,
- činnostní učení podněcuje zájem žáků o učení a poznání,
- zlepšuje se kázeň ve třídě jako důsledek zájmu žáků o učení a radosti z práce,
- rychlá zpětná vazba umožňuje učitelům okamžitě pracovat s chybou a snadno ji odstraňovat,
- učitel lépe pozná každého žáka i jeho potřeby k individuálnímu rozvoji,
- činnostní charakter výuky vytváří prostor pro rozvoj nadaných žáků i žáků s obtížemi v učení,
- výsledky jsou trvalejší - pokračuje se až většina žáků zvládne předchozí látku,

- činnostní učení vyhovuje i dětem se zrakovým a sluchovým postižením, protože do výuky zapojuje více smyslů,
- při činnostním učení se vytváří velmi dobrý lidský kontakt mezi učitelem a žákem a mezi žáky navzájem.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Nabídka zájmových útvarů byla loni bohatší o přírodovědný a rozhlasový kroužek a obsahovala přípravu na přijímači zkoušky na střední školy. V tomto roce bylo vypsáno 6 kroužků - Výtvarný, Flétny, Angličtina, Dyslektický, Dramatický a Keramika.

5. ZŠ KOLLÁROVA

Základní škola uskutečňuje vzdělávání dle ustanovení školského zákona, včetně podmínek pro děti se speciálními vzdělávacími potřebami. Vyučování ve škole probíhá podle Vzdělávacího programu „Základní škola“. Škola také provozuje třídy s rozšířeným vyučováním matematiky a přírodovědných předmětů. Pro své žáky škola zřizuje zájmové útvary a poskytuje své prostory a vybavení k účelnému využití pro činnosti zájmových organizací dětí a mládeže.

Školní vzdělávací program Základní školy Jihlava, Kollárova 30 má motivační název: *Ze střípků poznání skládáme barevnou mozaiku života*. Vzdělávací program vychází z cílů základního vzdělávání a klíčových kompetencí RVP ZV a z koncepce, která vznikla několikaletou snahou o inovaci pedagogického procesu a života školy vůbec. Klade důraz na principy konstruktivistické pedagogiky. Navazuje na tradice české činné školy a pozitivní zkušenosti ze současného vzdělávacího programu Základní škola a používá takové činnosti, které na základě pozorování a hovoru o pozorovaném vedou žáky k objevování poznatků a vztahů, k řešení problémů. Dává žákům příle-

žitost aktivně se podílet na vlastním vzdělávání a zdůrazňuje orientaci na osobnost žáka, přirozeně vede k diferenciaci ve vyučování. Také vede žáky k samostatnému projevu, k získání nových vědomostí vlastní činností a dává jim možnosti využívat při práci samoučení a samokontrolu. Zdůrazňuje komunikaci a spolupráci mezi žáky, užívá projektového a skupinového vyučování a umožňuje žákům využívat při učení své zkušenosti a praktické situace ze života mimo školu. Pokládá za základní ty vědomosti, kterých se dá prakticky využívat, které jsou potřebné k dalšímu vzdělávání, dbá na jejich zvládnutí všemi žáky. Vyžaduje provádění jednoduchých demonstrací a pokusů, které umožňují žákům přijímat učivo více smysly, rozumět mu, zvládnout probíranou látku jako základ k dalšímu učení. Vede žáky k využívání komunikačních a informačních technologií, podporuje zavádění a využívání výpočetní techniky ve všech předmětech. Přispívá k přirozenému rozvoji ekologického cítění žáků. Směřuje k poznávání zdraví jako významné životní hodnoty. Nedílnou součástí ŠVP je činnost školní družiny a školního klubu a další široká nabídka zájmových útvarů.

Ve školním roce 2006/2007 navštěvovalo školu 493 žáků ve 22 třídách, z toho na 2. stupni 262 dětí ve 12 třídách. Školní družina měla v tomto roce 6 oddělení čítajících 176 žáků a školní klub naplňoval 2 oddělení 62 žáky. Kapacita školního klubu je 65 dětí, z čehož vyplývá, že je v tomto roce téměř plně využita.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Pro prohloubení výchovné činnosti a v rámci prevence proti sociálně patologickým jevům a zneužívání návykových látek organizuje škola činnost zájmových útvarů a pořádá další akce jako školní výlety, sportovní soutěže, lyžařské a vodácké kurzy a umožňuje žákům volný přístup do počítačové učebny včetně využití elektronické pošty a Internetu.

V letošním roce, stejně jako v loňském otevřela škola 21 zájmových kroužků: Ruční práce, Stolní tenis, Kytara, Rukodělný, Programování v Imagine, Vaření, Hra na flétnu, Taneční, Břišní tance, Výtvarný, Keramický, Angličtina, Florbal, Míčové hry, Gymnastika, Kuželky, Němčina, Český jazyk, Origami, "Šikulka".

6. KŘEŠŤANSKÁ ZŠ

Křesťanská základní škola Jihlava vyučuje od roku 1991 dle osnov pro základní školy a zároveň se zabývá integraci, tj. začleněním, handicapovaných dětí mezi děti zdravé. Ve škole mají tři speciální třídy, jež navštěvují děti, které jsou vyučovány s ohledem na jejich postižení.

Kromě speciálních tříd je v některých „běžných“ třídách několik žáků, kteří mají speciální vzdělávací potřeby. V praxi je zcela přirozené, že mezi studenty připravujícími se na přijímací zkoušky na gymnázium a ostatní střední školy jsou žáci, kteří mají tělesné i smyslové postižení.

Školní vzdělávací program školy - Škola, brána života
otevřená je motivován dilem učitele národů Jana Amose Komenského Brána jazyků otevřená. Komenského obecně platné vyučovací zásady uvedené ve Velké didaktice jsou těmi, na kterých škola staví. Další zásady co dosud stály stranou nyní realizují - názorná výuka, převádění poznatků do praxe, vyučování zábavnou formou. Jak název, tak motto vyzdvihují velkou přednost školy - to, že zahrnují nejen třídy běžné, ale i třídy speciální a integrující, učí jejich žáky vhodnému chování, ochotě pomoci a dovednosti řešit problémy, což budou potřebovat i ve skutečném životě. Složení žáků a klima školy odpovídá skutečné společnosti za její branou. Snahou Křesťanské základní školy Jihlava je poskytnout žákům spolehlivý základ

všeobecného vzdělání orientovaného zejména na situace blízké životu a na praktické jednání. V průběhu základního vzdělávání usilujeme o probuzení a udržení zájmu o celoživotní učení. Proto jsou při výuce využity zážitkové a kooperativní metody a formy práce. Takto podněcují žáky i k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k samostatnému řešení problémů a rozvíjí jejich schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěchy vlastní i druhých.

Škola si zakládá na budování rodinné atmosféry. Vztahy mezi učiteli, žáky a rodiči jsou založeny na všestranné a otevřené komunikaci. Žáci jsou vedeni k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, a to například prostřednictvím integrace zdravotně postižených dětí v běžných třídách nebo pořádáním zahraničních zájezdů.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Nedílnou součástí výchovně-vzdělávacího procesu je pomoc žákům poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci. K tomuto účelu slouží bohatá nabídka zájmových kroužků, exkurzí, kulturních vystoupení a tematických besed. Žáci mohou využít služeb školní knihovny, školní družiny, informačně-vzdělávacího centra a několika odborných učeben. Zahraniční zájezdy ale nejsou jediné akce, které rozvíjí fyzické, duševní a sociální zdraví žáků. Tradicí se stalo pořádání lyžařského a plaveckého výcviku, týdenního sportovně-turistického kurzu či jednodenních turistických výletů.

Školní klub nabízí na 2. stupni 8 zájmových kroužků: Hra na flétnu, Hra na klavír, Hra na kytaru, Jazyková příprava, Matematická příprava, Náboženství, Volný přístup na internet, Školní knihovna.

7. ZŠ KŘÍŽOVÁ

Tato základní škola se nesespecifikuje na žádný předmět, ale nabízí všestranný rozvoj osobnosti svých žáků. Vzdělávání je doplněno o mimoškolní aktivity, lyžařský výcvik, týdenní pobyty v Londýně. Mají dlouholeté zkušenosti s prací se žáky se specifickými poruchami učení, kteří jsou umístováni do tříd s malým počtem žáků. Výuka probíhá v 25 učebnách. Osm učeben je odborných s moderním vybavením např. interaktivní tabule.

Škola dále nabízí: dílny, tělocvičnu, cvičný byt, pomoc asistenta - pedagoga žákům ze sociálně znevýhodněného prostředí, péči speciálních pedagogů, spolupráci s pedagogicko-psychologickými poradnami, exkurze, besedy atd.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Škola organizuje školní družinu, školní klub, informační centrum s počítači a knihovnou, počítačovou učebnu - počítače vybavené připojením na internet, účast v projektech Daltonská škola, ŠIDO a dalších a návštěvy filmových a divadelních představení. Z 9 nabízených zájmových útvarů jsou neobvyklé zejména literární klub a orientační a terénní hry. Ostatní kroužky pro 2.stupeň: Angličtina, Cvičení z ČJ, Cvičení z Ma, Florball, Francouzština, Informatika VI. tř., Výtvarný kroužek.

8. ZŠ TOMÁŠE GARRIGUE MASARYKA

Tato škola je plně organizovaná základní škola s právní subjektivitou od r. 1993, fungující dle vzdělávacího programu: *Škola pro život* - 1. a 6. ročník, *Základní škola*, 2. - 5. ročník a 7. - 9. ročník. Hlavní výchovnou metodou je dialog

mezi žákem a učitelem, vycházejíc! z práva žáků na vlastní názor s důrazem na formu, která neodporuje zásadám slušnosti.

Školní vzdělávací program se zaměřuje na otevřenost - škola pro každého, praktičnost - škola pro život a slušnost - podmínka pro život ve společnosti. Usiluje o zohlednění vzdělávacích potřeb žáků při dosahování cílů základního vzdělání a vytváří příznivé sociální a pracovní klima ve třídě. Program směřuje k osvojení strategie učení a motivaci pro celoživotní vzdělávání a rozvíjí tvořivé a logické myšlení včetně komunikačních dovedností žáků. Dále propaguje spolupráci, respekt a multikulturní výchovu, pročež využívá moderní metody výuky. Klade důraz na spolupráci rodiny a školy a mimoškolní aktivity.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Dlouhodobé projekty dotvářej! obsah vzdělávacího procesu ročníků i celé školy. Zařazované formy projektů jsou: ročníkové (krátkodobé, celoroční) a celoškolní (taktéž krátkodobé i celoroční). Pomocí projektů se škola snaží nabídnout žákům zajímavý způsob práce, při kterém si mohou ověřit své zatím nabyté znalosti. Práce na projektech motivuje žáky ke zvládnutí učiva a pomáhá jim utvrzovat svoje klíčové kompetence. Protože součástí projektů je i prezentace vlastní činnosti, mohou si tímto způsobem žáci zvyšovat sebevědomí při prezentaci své práce, případně při vystupování na veřejnosti. Od roku 2001 jsou zapojeni do celonárodní sítě projektu Dokážu to? - Trvalá obnova škol. Dalšími projekty jsou:

Besedy do dějepisu

Městská knihovna - besedy, pasování prvňáčků na čtenáře

Celoškolní soutěž tříd

Zdravé zuby

Spolupráce s Městskou policií v Jihlavě

Spolupráce se Zdravotním ústavem v Jihlavě

MEJA

Mezinárodní projekty:

Pobytové poznávací zájezdy do Anglie

Školní družina je zřizována čistě pro první stupeň základní školy, mimoškolní aktivity na 2. stupni jsou organizovány do zájmových útvarů. Tato škola nabízela 7 zájmových útvarů (Zájmová TV, Florball, Cvičení z jazyka českého, Cvičení z matematiky, Basketbal, Hokejbal, Hudebně poslechové aktivity), poslední 3 z jejich nabídky však nebyly žáky využity.

9. ZŠ NAD PLOVÁRNOU

ZŠ se nachází uprostřed městské části Na Slunci na okraji Jihlavy. Uvnitř komplexu budov je 22 učeben vybavených audiovizuální technikou, jazyková laboratoř, počítačová pracovna, chemicko-fyzikální laboratoř, hudebná, univerzální dílna kovo-dřevoobráběcí, cvičný byt s kuchyňkou, dílna šití, knihovna se studovnou, dvě tělocvičny, posilovna, kabinety a ostatní.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Školní družina a školní klub slouží žákům k aktivnímu trávení volného času v době mimo vyučování. Pod dohledem zkušených pedagogických pracovníků se zde žáci věnují přípravě na vyučování i řadě zájmových činností.

Školní sportovní klub je členem asociace školních sportovních klubů ČR. Rozvoj všestranné tělesné zdatnosti je ve škole samozřejmostí. Škola je vybavena i pro celou řadu netradičních sportů - minigolf, softbal, florbal, lakros, stolní tenis, tenis.

Školní zájmový klub pracuje v mnoha sekcích. Žáci mají možnost rozvíjet v odpoledních hodinách jazykové schopnosti v angličtině, němčině, francouzštině, španělštině a ruštině.

Dále žáci mohou pracovat podle svého zájmu v sekci přírodovědné, modelářské, dopravní nebo se účastnit volné klubové činnosti.

Školní umělecký klub. Škola má vlastní pěvecký sbor, žáci se učí hře na zobcovou flétnu a na kytaru. Činnost několika výtvarných kroužků je standardní.

Školní počítačový a internetový klub podporuje rozvoj počítačové gramotnosti nad rámec běžných uživatelských dovedností.

10. ZŠ OTOKARA BŘEZINY

ZŠ Otokara Březiny je umístěna na sídlišti Demlova v Jihlavě ve dvou pavilonech rozsáhlého areálu, který částečně sdílí společně se ZŠ Demlova. Navštěvuje ji 576 žáků (24 tříd, 10 tříd tvoří 2.stupeň), kteří využívají kromě odborných učeben i sportovní areál, bazén a moderní jídelnu s možností výběru jídel. Ve škole probíhá výuka ve všech třídách podle vzdělávacího programu Základní škola. Počínaje 3. ročníkem se ve většině tříd vyučuje podle modelového plánu učiva tříd s rozšířenou výukou jazyků. V letošním roce startuje nový **školní vzdělávací program** *Naše cesty k učení* a to v 1. a 6. ročnicích.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Škola udržuje kontakty se zahraničními školami a pro žáky zajišťuje výměnné a studijní pobyty v zahraničí. Škola realizuje mnohé rozvojové projekty, známé je zařazení do sítě "Zdravých škol". Z dalších projektů to jsou například: Poznání a pravidla, Kouření a já, Hele lidi, Ajaxův zápisník, První pomoc, Chaloupky, Tajemství atomu, Tělo a já, Spolupráce 1. a 9. ročníků a další. Významná je i mezinárodní spolupráce v projektech:

- Přírodovědný projekt ve spolupráci s Pieter Nieuwland College v Amsterdamu
- Projekt spolupráce s partnerskou školou v Blaere v Dánsku
- Projekt spolupráce s partnerskou školou Sv. Kazimíra v Gdaňsku
- Projekt spolupráce se školou v rakouském Irnfritzu

Kromě projektů nabízi škola žákům další mimoškolní aktivity. Ve školním roce 2006/2007 fungovalo 31 zájmových útvarů nabízených školní družinou a účastnilo se jich 475 žáků z celkových 609 žáků. Školní klub nabízel 12 zájmových útvarů, jichž se účastnilo 45 žáků 2. stupně.

Nabídka školní družiny a klubu pro 2. stupeň: Volné aktivity, Šikovné ruce, IC (informační centrum), Míčové hry, Házená a košíková, Talentové plavání, Deskové hry, Šachy, Filmový klub, Fotbal, Turisticko přírodovědný kroužek, Astronomický kroužek, Florbal, Francouzský jazyk, Konverzace AJ, Příprava k přijímacím zkouškám ČJ, Příprava k přijímacím zkouškám M, Příprava k přijímacím zkouškám Fy, Volejbal, Chemický kroužek, Malířský kroužek Rathsam, Němčina live (spolupráce s Rakouskem).

11. ZŠ ROŠICKÉHO

Výchovně vzdělávací program školy vychází z učebních plánů MŠMT ČR. Navíc nabízí rozšířenou výuku tělesné výchovy. V takových třídách se vyučuje dle upraveného učebního plánu ZŠ (pouze pro TV). Protože škola vychází z dlouholeté tradice ZŠ směřované na široké sportovní aktivity žáků všech ročníků, zaměřuje se na plavání a kopanou (Plavecké třídy v 6. - 9. ročníku, Fotbalové třídy, Všeobecná TV, Přípravné plavecké třídy). Kromě toho nabízí další nestandardní činnosti: umož-

nění výuky AJ a NJ již od 2.ročníku, výuka hry na flétnu a kytaru, výuka užití PC, výuka psaní na stroji, výuka domácích prací a vaření, výtvarné činnosti(využití hrnčířské pece), organizování výcviku na běžkách, organizování lyžařských zájezdů, možnost výcviku na horolezecké stěně, možnost navštěvovat různé sportovně zaměřené kroužky, organizování cyklistických kurzů pro žáky ze sportovních tříd. Základní školu navštěvuje 692 žáků ve 28 třídách, z toho 2.stupeň zaujímá 354 žáků v 15 třídách.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Projekty školy - ZŠ je zapojena do projektu SZÚ Praha „Zdravá škola“. V průběhu školního roku začal opět vycházet školní časopis „Rošárník“, který prezentuje názory dětí a pedagogických pracovníků školy. Je pravidelně distribuován mezi všechny žáky a rodiče naší školy. Již poněkolikáté se žáci 8. a 9. ročníků zúčastnili tzv. „Projektů Občan“. V rámci okresu i kraje dosáhli výrazných úspěchů a postoupili do celostátního slyšení, které se uskutečnilo letos v červnu v Praze.

Pro pohyb žáků ve volném čase slouží areál zdraví v okolí školy, herna pro stolní tenis, horolezecká stěna v tělocvičně školy, boulderová stěna (pro horolezectví) v krytu školy. Formou pronájmu dále ZŠ využívá blízký plavecký bazén a sportovní halu. Školní družina je organizována do 7 oddělení se 188 žáky a školní klub navštěvuje 17 žáků.

12. ZŠ SEIFERTOVA

Základní škola je součástí výchovně vzdělávací soustavy České republiky a poskytuje povinné školní vzdělání v rozsahu 1. - 9. ročníku. Je plně organizovanou školou s 34 třídami a 777 žáky, chlapců je 444 a dívek 333. Na 2.stupni je 16 tříd a 392 žáků. Celkem v deseti třídách jsou chlapci specializováni na lední hokej a dívky na moderní gymnastiku. Při ško-

le pracuje Školní sportovní klub jako právní subjekt s jedenácti sportovními oddíly.

Školní vzdělávací program má umožnit žákům osvojit si strategii učení a motivovat je pro celoživotní učení, podněcovat žáky k tvořivému myšlení, logickému uvažování a k řešení problémů, vést žáky k všestranné, účinné a otevřené komunikaci a rozvíjet u žáků schopnost spolupracovat a respektovat práci a úspěch vlastní i druhých. Proto by měl připravovat žáky k tomu, aby se projevovali jako svébytné, svobodné a zodpovědné osobnosti, uplatňovali svá práva a plnili své povinnosti. Snaží se vytvářet u žáků potřebu projevovat pozitivní city v chování, jednání a v prožívání životních situací, rozvíjet vnímavost a citlivé vztahy k lidem, prostředím a k přírodě. Učí žáky aktivně rozvíjet a chránit fyzické a sociální zdraví a být za ně zodpovědný, vede žáky k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám. Pomáhá poznávat a rozvíjet vlastní schopnosti v souladu s reálnými možnostmi a uplatňovat je spolu s osvojenými vědomostmi a dovednostmi při rozhodování o vlastní životní a profesní orientaci.

MIMOŠKOLNÍ ČINNOST

Projekty školy:

Ekologické projekty: "Les ve škole", "Energie", "Ekoškola", "Všeho s mirou", "Jak se mají smrky", "Kyselý déšť", "Ozón", "Co víme o obalech". Ekologické projekty jsou realizovány již 12 let a staly se součástí školní i mimoškolní výuky.

Projekty podpory zdraví: "Zdravá škola" – projekty jsou plněny od roku 1997, "Slunce do škol" , "Léčivá píšťalka" (zábavná rehabilitace hrou na sopránovou zobcovou flétnu), "Peer - vrstevnický program" -ve spolupráci s Krajským zdravotním ústavem, "Gymnastická liga" (ve spolupráci s Krajským svazem moderní gymnastiky),

Projekty bezpečí: "Strážníci dětem" (projekt prevence a dohledu ve spolupráci s Městskou policií), "Ajaxův zápisník" (projekt ve spolupráci s dopravním oddělením Policie ČR), "První pomoc" (projekt první pomoci ve spolupráci s Krajským úřadem kraje Vysočina)

Integrační odpoledne (úvodní část projektu ve spolupráci s Pomocnou školou a s využitím bezbariérového přístupu do Školy)

Součástí školy je školní družina (172 žáků - 7 oddělení) se zájmovými sekcemi, kde 389 žáků navštěvovalo 48 zájmových sekcí. Školní družina funguje samostatně pro první stupeň, avšak nabízí zájmové sekce pro další zájemce. Zájmová sekce bude otevřena v případě zájmu aspoň 12 dětí. Zájmové sekce navštěvuje 355 dětí a jsou to tyto: Výtvarná sekce, Keramika Mažoretky, Hra na kytaru, Vaření, Stolní tenis, Kopaná, Vybíjená, Seminář M, Seminář Čj.

K těmto jsou přidruženy ještě kroužky bez poplatku vzhledem k jejich výchovně vzdělávacímu charakteru - Logopedický, Dyslektický, Individuální dyslektická péče, Pěstiteleský, Rozhlasový a Baletní příprava.

Z informací samotných škol vyplývá, že školní klub a školní družina často fungují v součinnosti zejména z hlediska nabídky zájmových útvarů. Často se tak v činnostech spojuje první a druhý stupeň a dle toho jsou zaměřeny i jednotlivé aktivity. Zájmové zaměření školy a žáků odvisí od vzdělávacího zaměření školy, přičemž nejčastěji jsou to tělovýchovné aktivity a jazyková příprava. Podíli zájmových útvarů a členství v nich si nejlépe uvědomíme při srovnání se souhrnnými daty v kraji Vysočina (obr.6).

NÁZEV ŠKOLY	POČET ŽÁKŮ	POČET DÍVEK	POČET CHLAPCŮ	POČET ŽÁKŮ/TRÍD 2. s tupeň	POČET ZÁJMOVÝCH ÚTVARŮ 2. stupeň	POČET ŽÁKŮ V ZÁJMOVÝCH ÚTVARECH 2. stupeň
GYMNÁZIUM JIHLAVA	441	129	80	209 / 7	22	238
GYMNÁZIUM AD FONTES	200	50	31	81 / 4	4	59
ZŠ DEMLOVA	349	152	197	197 / 11	14	201
ZŠ HAVLÍČKOVA	288	128	160	126 / 6	11	173
ZŠ KOLLÁROVA	452	204	248	236 / 10	21	295
ZŠ KŘEŠŤANSKÁ	164	74	90	75 / 5	8	98
ZŠ KRÍŽOVÁ	252	123	129	166 / 9	9	151
ZŠ MASARYKOVA	391	198	193	221 / 10	4	183
ZŠ NAD PLOVÁRNOU	380	201	179	235 / 10	19	228
ZŠ BŘEZINOVA	576	264	312	239 / 10	24	475
ZŠ ROŠICKÉHO	692	332	360	354 / 15	27	415
ZŠ SEIFERTOVA	777	333	444	392 / 16	48	389
CELKEM	4 962	2 188	2 432	2 531/ 113	211	2 905
VYSOČINA CELKEM	47 304	-	-	22 726	326	3 859

Obr. 6: Přehled standardních číselných údajů jihlavských základních škol.

4.2 Jiná školská zařízení pro volný čas

Zdrojem informací v této části jsou internetové stránky DDM: [25.2.2008] <<http://www.ddm.ji.cz/>>, dále stránky Kraje Vysočina: [18.3.2008] <<http://www.kr-vysocina.cz/>> a dokumentace zejména propagační materiály a výroční zprávy organizací, které jsem si zapůjčila ve vedení těchto organizací.

ZÁKLADNÍ UMĚLECKÁ ŠKOLA

V Jihlavě je tato umělecká škola jedinou z celkových 25 v regionu, které čítají na 10 576 dětí. V roce 2005 se její pravidelné činnosti věnovalo 1017 dětí.

Cílem školy je vzdělávat a vychovávat budoucí posluchače koncertů, návštěvníky divadelních představení, výstav a podobně, přičemž jsou její absolventi jsou schopni na velmi dobré úrovni provozovat amatérskou uměleckou činnost.

Škola připravuje také budoucí studenty profesních uměleckých škol nebo pedagogických fakult. Vyučování probíhá jak individuálně, tak skupinově, čímž je vede k toleranci, spolupráci, ale i k důvěře v sebe sama. Žáci také mají možnost pravidelně vystupovat na koncertech, vystavovat, a podobně. Protože ZUŠ chce být v Jihlavě také přirozeným kulturním centrem, mají žáci i veřejnost možnost každoročně vyslechnout několik velmi kvalitních koncertů, hlavně posluchačů JAMU Brno a konzervatoři. Slavnostní závěrečný koncert hudebního, tanečního a literárně dramatického oboru pořádá škola každoročně v květnu v Horáckém divadle v Jihlavě. Škola společně Unii rodičů každoročně spolupracuje při pořádání Slavnosti varhan.

DŮM DĚTÍ A MLÁDEŽE

V kraji Vysočina je celkem 20 domů dětí a mládeže. Pravidelnou činnost domů dětí a mládeže k 1.1.2005 navštěvovalo

v kraji Vysočina celkem 13 256 děti. V Jihlavě se na tomto celku podíli však pouze jeden dům dětí a mládeže, který vykazoval v pravidelné činnosti téhož roku účast 1068 dětí a v přidružených aktivitách se účastnilo 310 dětí.

Toto zařízení se organizaci volného času dětí zabývá již přes 50 let. Nabízí velké množství pravidelných zájmových činností, avšak kromě pravidelné činnosti se zaměřuje na akce pro děti ve dnech školního volna, zapojení členů zájmových útvarů do vyhlašovaných soutěží, organizování a přípravu soutěží, pronájem místnosti a táborevých základen, ubytování dětských skupin, víkendové pobyty a zimní, letní i příměstské tábory.

Ve školním roce 2006/2007 čítal DDM 1299 dětí v pravidelných činnostech (42 základních kroužků), přičemž veškeré kroužky jsou zpravidla omezeny jen dolní věkovou hranicí, popřípadě rozčleněny na stupně dle věku pokročilosti, a proto jsou prakticky všechny využitelné pro věkovou skupinu 2. stupně základní školy. Další výhodou je členství v Klubu Domeček. Držitel průkazky Klubu Domeček má volný vstup na akce pořádané Domem dětí a mládeže v Jihlavě v daném školním roce.

Nabídka zájmového vzdělávání pro školní rok 2007/2008 je rozdělena do oblastí:

TECHNICKÉ (7 kroužků)

SPORTOVNÍ (10 kroužků)

HUDEBNÍ (6 kroužků)

SPOLEČENSKÉ (6 kroužků)

PŘÍRODOVĚDNÉ (5 kroužků)

VZDĚLÁVACÍ (2 kroužky)

UMĚLECKÉ (6 kroužků)

Do této kategorie spadají i **jazykové školy**, na území Jihlavy fungují 2 zaměřené na výuku jazyků pro děti do 15 let, přičemž nepůsobí přímo ve škole, ale jsou samostatnou institucí. Soukromé aktivity dětí, třeba s dojížděním do větších měst se statisticky zjišťují jen velmi obtížně, některé trendy by však mohly podhalit výsledky orientační sondy v další kapitole.

4.3 Tělovýchovné organizace

Sportovní kluby, kromě zmíněných spolků pracujících při školách, fungují na všech 6 otevřených stadionech i uvnitř tělocvičen pronajímaných školami či zbudovanými pro tento účel při stadionech. K plaveckým aktivitám slouží 3 kryté bazény, z nichž jeden je přímo v základní škole Demlova. Pro další sportovní zaměření slouží 2 zimní stadiony, jeden krytý a druhý otevřený - ty hojně využívá hokejový klub ZŠ Seifertova. Sportovní kluby nabízejí velké množství sportů pro amatérskou i závodní úroveň, v současné době aktivně pracují 3 sportovní kluby: SK Jihlava, TJ SPARTAK Jihlava a TJ Sokol Bedřichov. Všestranné sportovní zaměření pak nabízí tradiční spolek Sokol.

SOKOL Jihlava má u nás velkou tradici. I po dlouhém záka-
zu se po roce 1989 podařilo cvičení obnovit ve všech složkách a vzhledem k tomu, že název Sokol přece jen zůstal u veřejnosti pojmem, začala se členská základna rychle rozrůstat. Během relativně krátké doby dosáhl počet členů několika set. V roce 1994 se jednota zúčastnila XII. všesokolského sletu v Praze na Strahově. Tato akce byla velkým povzbuzením do dalších aktivit.

Činnost jednoty se soustředí především na cvičení složek sokolské všestrannosti, zdravotního tělocviku, jógy, aerobi-

ku, brazilského boje Capoeira a v poslední době též kalanetiky a juda. Od začátku roku 2000 působí v Sokole Jihlava pěvecký sbor Foerster a v nedávné době jednota založila i folkloristický soubor pro děti od 6 let. Rok 2000 byl ve znamení XIII. všesokolského sletu, na který vyslal Sokol Jihlava přes 60 cvičenců z celkového počtu více než šesti set členů. Současně se sokolovnou získala jednota zpět chatu u Maršovského rybníka. V této chatě, kterou si jednota musela nově vybavit, se konalo již několik dětských táborů. Ve zbylou dobu je chata využívána k rekreaci členů jednoty.

DĚTSKÝ FOLKLORNÍ SOUBOR DŘEVÁČEK, byl založen v roce 1989 jako navazující složka na dětský folklorní soubor Vysočánek. Svůj repertoár čerpá ze všech oblastí Horácka i Českého Horácka. V programu souboru jsou nastudovány dětské hry a říkadla, coby malé taneční formy, dále též písně, tance a zvyky na Vysočině.

Za krátkou dobu své činnosti si soubor Dřeváček získal mnoho příznivců dětského folkloru, četná ocenění i uznání na folklorních přehlídkách, soutěžích i na různých vystoupeních. K taneční a pěvecké složce souboru patří dětská muzika Dřeváčku. Snahou všech je prostřednictvím lidové kultury a odkazu ukázat a přiblížit krásu rodného kraje.

Kromě folklorního tanečního sdružení jsou v Jihlavě 3 taneční spolky zaměřené na moderní tanec. Jeden provozuje DKO (Dům kultury a oddechu) - rock'n'rolový klub pro nejrůznější věkové skupiny, druhý provozuje TJ Sokol Bedřichov zaměřený na akrobatický rock'n'rol. Oba slavi velké úspěchy v regionu i republice. Posledním je taneční skupina Klub 80 z Jihlavy. Je to nezisková organizace, jejímž hlavním zájmem zůstává tanec: společenské tance, lidové tance, parketové variace, country, hip-hop, funky styl.

4.4 Nestátní neziskové organizace pracující s dětmi

Oblast nestátního neziskového sektoru není doposud dostatečně zmapována, neboť různorodost, nejednotnost, nesrovnatelnost a v neposlední řadě také uzavřenost a malá nebo žádná komunikace mezi organizacemi a státní samosprávou jsou příčinami bránícími ve vytvoření přehledu těchto organizací. Organizace, které působí v oblasti mládeže a sportu, lze rozdělit na organizace děti a mládeže, které mají více než 70 % členské základny do 26 let, a organizace pracující s dětmi a mládeží, kde věkové složení členu neodpovídá tomuto kritériu. Zaměřím se alespoň na tradiční sdružení dětí a mládeže a na specifické spolky v našem městě.

Tradiční sdružení dětí a mládeže

Dlouhodobým celorepublikovým trendem ve všech tradičních sdruženích s členskou základnou větší než tisíc členů dětí do 15ti let ubývá, což nám dokládá například úbytek počtu členů Junáka téměř o 10 000 oproti roku 1999. I když počet dětí v těchto organizacích klesá o něco rychleji než počet dětí ve společnosti jako celku, není tak dramatický, jak se někdy uvádí. Opět se jedná o celorepublikové údaje, porovnání za kraj Vysočina ani podrobnější údaje nejsou k dispozici.

SDRUŽENÍ PIONÝR tvoří 14 krajských organizací, což odpovídá současnému státoprávnímu uspořádání České republiky. Ke konci roku 2004 vykazoval 10 579 členů ve věku do 15 let. Základním úkolem krajských organizací Pionýra je poskytovat nižším organizačním jednotkám, tj. pionýrským skupinám a centřům, servis pro jejich činnost a rozvoj. Mají nezastupitelnou roli zejména ve vzdělávacím systému Pionýra.

V pionýrských oddílech se děti obvykle scházejí jednou týdně na schůzkách oddílů. Na nich se nejen dozvídají něco

nového, ale zkoušejí si i své dovednosti, bystrost nebo znalosti v nejrůznějších hrách. V Jihlavě jsou registrovány 4 oddíly pionýra. Kromě oddílů mohou zájemci navštěvovat i pionýrské kluby. Spektrum jejich činnosti je velmi široké – sporty, výtvarné činnosti, deskové hry apod. Jejich výhodou je, že každý si v nich může méně závazně vyzkoušet, jestli ho ta která činnost baví.

JUNÁK, SVAZ SKAUTŮ A SKAUTEK ČR má v Jihlavě tradiční základnu, od roku 1995 vydává vždy po 5 letech k výročí jihlavského skautingu almanach popisující činnost jednotlivých oddílů. V roce 2005 čítal Junák celorepublikově 27 810 členů do 15ti let, a i přes pokles zmiňovaný výše byly oslavy výročí 85ti let skautingu v Jihlavě bohatě dokumentovány na prezentacích k tomuto výročí.

V nepřehledném množství akcí, výprav, táborů a charitativních činnosti poznáte, že už začíná fungovat automatické nástupnictví, že děti přecházejí každoročně do dalších věkových stupňů, že už se daří! vychovávat vůdkyně a vůdce, nalézat nová tábořiště, a že velkou část všeho, co je třeba udělat, udělají děti samy. Přestože v posledních letech v Jihlavě 2 oddíly zanikly, činnost skautů je v neustálém rozvoji a hledá moderní přístupy a nové nabídky pro současné mladé lidi. Tomu napomáhá i postupné překonávání nedostatku mladých vůdců, který byl způsoben jejich studiem na středních a vysokých školách mimo Jihlavu.

KLUB VRAK BAR

je CENTREM PREVENCE, které se řídí filosofií, že represe nic nevyřeší. Drogy a jiné patologické jevy a problémy s tím spojené se vyskytují stále a leckdo s nimi má svou zkušenost. A právě s tím se snaží toto centrum pracovat.

Vrak bar nabízí prostor k vyjádření, alternativu ke každodennosti. Každý, kdo přichází je vítán bez rozdílu rasy, národnosti, vyznání a barvy pleti. Každý se může podílet na činnosti klubu. Pokud je potřeba, nabízí možnost poradenství, individuální doprovod nebo kontakt na další instituce. Vše v naprosté anonymitě a zadarmo. Cílovou skupinou je neorganizovaná mládež ve věku 14 - 19 let, která se nemůže nebo nechce zapojit do standardních volnočasových aktivit a dává přednost pasivnímu trávení volného času mimo domov. Klienti často zažívají nepříznivé sociální situace, přesto se vyhýbají standardním formám institucionalizované pomoci a péče. Mladým lidem je umožněno pobývat v klubu anonymně, dobrovolně a bezplatně, bez zapojení se do strukturované činnosti. Po dohodě se službou na klubu mohou využívat vybavení klubu. Podmínkou pro užívání všech uvedených služeb je respektování a dodržování jasně daných klubových pravidel, se kterými jsou klienti pravidelně seznamováni (žádné násilí, zákaz užívání alkoholu, či jiných drog, apod.)

V rámci odpoledního otevřeného klubu hraje výraznou úlohu participace klientů na vymýšlení, přípravě a průběhu služby. Klient je motivován k aktivní účasti a zodpovědnosti za průběh aktivity.

Nepřavidelné volnočasové aktivity vznikají na základě aktuálního přání klientů (např. beatbox, malování, kreslení, práce s hlinou, společenské hry, sportovní činnosti, výjezdy atd.), zatímco pravidelné volnočasové aktivity vznikají v reakci na dlouhodobá přání klientů. Aktuálně běží tyto dílny: dj workshop, break dance, thaibox, hrání na etno bubny. Další nabídkou jsou sociální služby zaměřené na kontaktní práci, situační intervenci, základní poradenství v oblasti drog, školy, sexu, sociálně právní oblasti, a jiné, popřípadě doprovod na instituce.

V hlavní nabídce klubu jsou: break dance (pod vedením zkušeného lektora si každý může vyzkoušet pár triků), gramce, zkušebna (poskytnuti prostoru pro začínající "star"), Ne mluvy (rozhovory, promluvy, mluvy, rozebírání a zamyšlení se nad všedními i nevšedními věcmi), internet jako prostředek komunikace (vyprávět příběhy, poznávat lidi, tvořit - ne jen konzumovat). Žádné dovednosti a znalosti se nepředpokládají, učíme se navzájem. Běžně přístupné jsou také fotbálek, vyráběcí dílny, stolní a míčové hry, časopisy, music (možnost využití aparatury), rady, informace a kontakty na spolupracující organizace.

S klienty odpoledního klubu jsou také pořádány výjezdy, které probíhají zejména o jarních a podzimních prázdninách nebo jednodenní výlety. Dlouhodobé výjezdy jsou pojímány zážitkově, jednodenní výlety jsou zaměřeny spíše na kulturní zážitek. Podobné zaměření jako Vrak bar má i centrum **Charity**, které se všeobecně zaměřuje na preventivní program pro volný čas dětí mládeže, aktuálně nabízí některé méně obvyklé aktivity, jako jsou brake dance, apod.

Významným činitelem v oblasti volného času je i celorepublikově známá **zoologická zahrada**. Kromě klasických návštěv a prohlídky nejružnějšíh živočichů nabízí po celý rok bohatý doprovodný program upravený pro školy i rodiče s dětmi. Kromě této činnosti nabízí zoo celoročně zoologický kroužek, členství v Českém svazu ochránců přírody a spolupracuje s DDM. V kraji je Českým svazem ochránců přírody zřízeno také nestátní zařízení **Chaloupky** - středisko pro vzdělávání a výchovu v přírodě. Ve své činnosti je zaměřeno na poskytování programů školám v oblasti ekologické výchovy a vzdělávání. Přírodovědně je zaměřen i **Orientační klub**, zabývající se hlavně orientačním během a podobnými aktivitami. Na okraji Jihlavy, v části nazývané Sasov je biofarma s přidruženou **konírnou**,

kteřá je otevřena pro veřejnost. Tam je možno domluvit se na vyjížděkách na koních po okolí či na jezdeckém výcviku.

Shrnutí

Základní školy v Jihlavě nabízi poměrně rozmanitý seznam volnočasových aktivit, mnohdy výrazně zaměřených dle typu školy. Přes tento pozitivní fakt není ve školních klubech (tam, kde jsou zřizeny) tak výrazná účast žáků 2.stupně.

Úbytek členů v jednotlivých organizacích však poukazuje na rostoucí zájem dětí o volnější uspořádání volnočasových aktivit či hledání nových a zábavnějších forem trávení volného času. Tento jev podtrhuje zhoršující se úroveň veřejných hřišť a jiných sportovních zařízení. Na straně druhé jsou kvalitní služby povětšinou zahlceny talentovanými žáky či závodními oddily. Nepříliš velká rozloha města však nabízí dobrou dostupnost celé škály aktivit, přičemž hraje roli příroda na dosah ruky v městské zástavbě a hlavně v blízkém okolí města.

Mimoškolní organizace se nejvíce podíli na oblasti sportu, díky sportovním klubům a velkému zájmu dětí. Nejširší nabídku uměleckých činností nabízí Základní umělecká škola, která provozuje celých 49 kroužků hudebních, 6 výtvarných a 4 tanečních. V oblasti přírodních věd je z celkově menší nabídky výrazná účast sdružení mládeže a DDM. Mimoškolní organizace nenabízejí tolik vzdělávacích kroužků, zato však organizují mnohé otevřené akce pro všechny.

Školy mají také největší podíl na sportovních aktivitách díky sportovním klubům. Umělecké činnosti jsou zahrnuty do přiměřeného množství kroužků. Výrazně zastoupeny jsou vzdělávací zájmové útvary a studium cizích jazyků. Kroužky zaměřené na přírodu se ve školách provozují minimálně, v čemž vidím jasný nedostatek nabídky škol.

Rovným dílem se školy s mimoškolními organizacemi podělily o provozování dramatických útvarů a technických kroužků. Tolik žádané otevřené akce však školy neprovozují, zřejmě z nedostatku času a možností, přesto však na některých spolupracují.

OBLAST ZÁJMU	ORGANIZACE	ZÁKLADNÍ ŠKOLY	MIMOŠKOLNÍ ORGANIZACE
Sport		77 útvarů	41 útvarů
Výtvarná činnost, rukodělné práce		20	16
Hudební činnost		17	57
Tanec		4	18
Cizí jazyky		18	3
Technické práce, PC		16	11
Dramatická činnost		5	3
Příroda, pěstičelství, chovatelství, ekologie		3	13
Vzdělávání		28	2
Otevřené akce		0	35
Tábory		1	6

Obr. 7: Podíl škol a mimoškolních organizací na zájmových útvarech v Jihlavě

Zcela specifickou oblastí je pořádání táborů, na které se jistě nejvíce podílí mimoškolní sektor, zejména Junák, Pionýr, Sokol a DDM. Podobu táborů mají i četná soustředění sportovních klubů zaměřená na udržení kondice do další sezony. Ze škol pořádá tábory pouze ZŠ Březinova, tradičně zaměřené na jazyky. Podíl jednotlivých škol a mimoškolních organizací na oblastech zájmů dětí shrnuje tabulka (obr.7). Údaje jsou uvedeny v počtech zájmových útvarů, které dané organizace nabízejí.

5. VOLNÝ ČAS ŽÁKŮ 2. STUPNĚ ZÁKLADNÍ ŠKOLY

5.1 Cíl orientační sondy

Cílem orientační sondy je zhodnotit současné tendence a způsoby v trávení volného času žáků 2. stupně jihlavských základních škol pomocí dotazníkového šetření ve vybraných školách. Tato sonda reaguje na aspekty zmíněné v předešlé kapitole týkající se konkrétní situace v našem městě.

5.2 Předpoklady dotazníkového šetření

Stanovení hypotéz

Na základě předchozích faktů a stavu volnočasové nabídky jsem stanovila hypotézy pro následné porovnání s výsledky orientační sondy. Jsou to:

- 1) Předpokládám, že alespoň polovina dotazovaných žáků je zapojena do zájmového kroužku při škole.
- 2) Domnívám se, že v průběhu pracovního týdne bude převládat pasivita ve způsobu trávení volného času.
- 3) Myslím si, že dvakrát více dětí tráví o víkendech čas se svými kamarády naproti trávení času s rodinou nebo příbuznými.
- 4) V průběhu týdne stráví děti pravděpodobně nejvíce volného času práci s počítačem.
- 5) Odhaduji, že je přinejmenším jedna třetina dotazovaných členy sportovního klubu.
- 6) Na prvních dvou místech v poptávce po dalších volnočasových aktivitách budou, dle mého názoru, moderní tance a provozování skateparku.

Metoda zpracování

Pro sběr informací je použita metoda dotazníkového šetření. Podkladem sondy jsou dotazníky pro žáky 2. stupně základních škol.

Dotazník obsahuje 6 položek, první 2 z nich jsou zaměřeny na konkrétní aktivity ve volném čase a to s rozdílem mezi pracovními dny a víkendem. Ty jsou zpracovány jako položky s výběrem odpovědi a možností zvolit více odpovědí. Třetí položka se zabývá zapojením dětí ve školních kroužcích, žáci odpovídající kladně pak doplňují název kroužku. Čtvrtá položka informuje o počtech hodin strávených tou kterou aktivitou v průběhu jednoho týdne, k jednotlivým aktivitám tak žáci připisují hodinovou dotaci číslem. Návštěvnost ostatních organizací mimo školu sleduje otázka č. 5, opět se jedná o položku s výběrem odpovědi. Poslední otázka má charakter otevřené položky, kdy žáci vypisují vlastní návrhy volnočasových aktivit pro obohacení nabídky. Podobu dotazníku předkládanou žákům vidíme níže.

DOTAZNÍK PRO 2. STUPEŇ ZŠ - TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU

1. Jak tráviš volný čas v průběhu pracovního týdne (od pondělí do pátku) ? (zakroužkuj možnosti):

- a) převážně doma u počítače, televize nebo četbou knihy či časopisu
- b) aktivně ve sportovním klubu
- c) sportem venku (na hřišti, s kamarády,...)
- d) venku s kamarády jinak než sportem
- e) v zájmovém kroužku (pěvecký sbor, šachy, modelářství,...)
- f) v turistickém nebo skautském oddíle
- g) jinak (vypiš slovy):

2. Jak trávíš volný čas o víkendech? (zakroužkuj možnosti):

- a) doma s rodiči, u tv, pc nebo četbou
- b) u příbuzných
- c) s rodiči na chalupě či na výletě
- d) ve sportovním klubu či na závodech
- e) venku s kamarády
- f) jinak (vypiš jak):

3. Provozuješ některý ze svých zájmů při škole (v klubu či v kroužku)?

- a) ano - (vypiš kroužek):
- b) ne

4. K jednotlivým aktivitám vypiš číslem kolik hodin jim věnuješ TÝDNĚ (přibližně).

- a) sport (i tanec):
- b) práce s počítačem:
- c) četba:
- d) sledování televize:
- e) poslech hudby:
- f) umělecká činnost (kreslení, hud. nástroj, modelařina,...) :
- g) aktivity v přírodě (výlety, výpravy, pěstitelství,...):

5. Kterou jinou organizaci mimo domov a školu navštěvuješ ve volném čase? (zakroužkuj):

- a) dům dětí a mládeže (DDM)
- b) sportovní klub
- c) taneční školu
- d) základní uměleckou školu (ZUŠ)
- e) skautský oddíl
- f) jinou(vypiš):

6. Jakou další nabídku činností pro volný čas bys uvítal ve své škole či městě? (vypiš):

5.3 Průběh dotazníkového šetření

Forma dotazníkového šetření

Šetření probíhalo v období 1. - 29. února 2008 ve čtyřech jihlavských základních školách, konkrétně v ZŠ Seifertova, ZŠ Havlíčkova, ZŠ Masarykova a ZŠ Březinova. Dotazníky v tištěné podobě vyplňovali žáci do předtištěné podoby, čas na vyplnění jednoho dotazníku zaujímal cca 5 minut vyučovací hodiny.

Osobně jsem dotazníky s dětmi vyplňovala na ZŠ Březinova a ZŠ Masarykova v hodinách rodinné výchovy, kde mi byla poskytnuta úvodní část hodiny. V ZŠ Seifertova a ZŠ Havlíčkova jsem požádala kolegy o vyplnění, ti je s dětmi vyplňovali ve svých hodinách.

Žáci na dotazníky reagovali vcelku kladně, vyplňovali pozitivě všechny možnosti a při nejistotě upřesňovali výběr své odpovědi doplňujícím textem. Pouze v otázce č. 4 na hodinové dotace činnosti se objevily tendence nevyplnit zadání úplně, zřejmě z důvodu nutnosti zapojení matematických úkonů (sčítání hodin).

Výběr respondentů

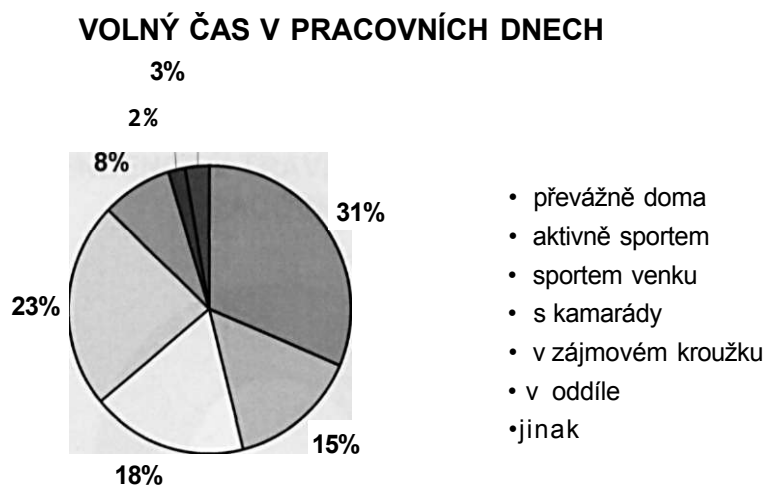
Celkem se dotazování účastnilo **487 žáků 2. stupně**, tedy věkového rozmezí 11 až 15 let. Z toho 219 bylo dívek a 268 chlapců. 6. ročník byl zastoupen 101 respondenty, 7. ročník 122 žáky a 8. ročník spolu s 9. byly zastoupeny shodně každý 132 respondenty. Sonda však nesrovnává výsledky dle věku dětí ani pohlaví, neboť jejím cílem je zmapovat především tendence žáků ve způsobu trávení volného času a jejich zapojení do školní nabídky volnočasových aktivit než rozdíly mezi věkovými kategoriemi a pohlavím.

5.4 Vyhodnocení orientační sondy

Dotazníky byly zpracovány do tabulek dle jednotlivých položek a takto zpracovány do přílohy v závěru práce. Výsledky dotazníků jsou rozebrány po jednotlivých položkách a doplněny grafy na následujících stranách.

Položka č. 1

Tato položka se zaměřuje na trávení volného času v průběhu pracovního týdne. Žáci vybírali z možnosti: trávení času doma u PC, TV nebo četbou; trávení času aktivně ve sportovním klubu; trávení času sportem venku na hřišti; trávení času s kamarády bez sportovního účelu; trávení času v zájmovém kroužku a trávení času v turistickém nebo skautském oddíle.

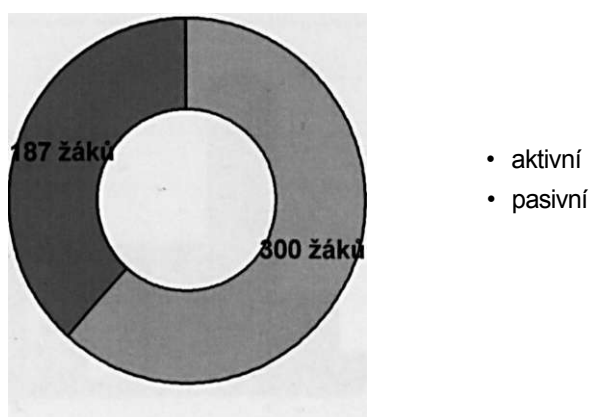
Obr. 6: Volnočasové aktivity - pracovní dny

Poslední možností byla jiná odpověď, pokud žákům nestačil daný výběr. Tuto možnost využilo 24 dotázaných, avšak podoba odpovědi spíše konkrétněji specifikovala některou z ostatních

možností (např. odpověď „tanec“ lze zahrnout do možnosti „e) v zájmovém kroužku“) nebo, a to v 10 případech, obsahovala informaci o nudě či nicnedělání žáků. Potěšujícím faktem je, že plných 263 žáků uvedlo více možností, což naznačuje jistou rozmanitost v zaměření volného času. Volnočasové aktivity v pracovních dnech porovnává v procentech uvedených odpovědi obr. 6.

K této položce se vztahuje i hodnocení tendence k aktivnímu či pasivnímu trávení volného času. Předpokladem aktivního trávení času byly převládající možnosti b), c), e) a f) v odpovědi dotazovaných. Výsledky této tendence ukazuje obr. 7, z kterého je patrné, že aktivní trávení volného času převažuje téměř o jednu třetinu nad pasivním trávením volného času. Pasivní a aktivní tendence však slouží pouze jako orientační údaje, protože pro přesnou informaci bychom museli zkoumat provozování jednotlivých aktivit mnohem podrobněji a konkrétněji.

TENDENCE V TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU V PRACOVNÍCH DNECH

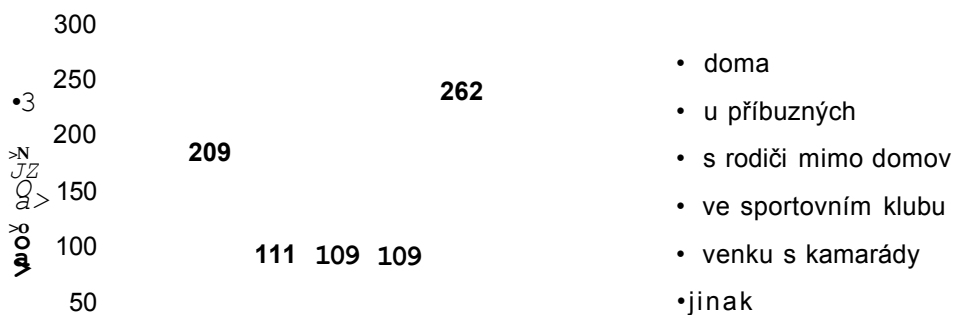
Obr. 7: Tendence v trávení volného času (pracovní dny)

Položka č. 2

Zkoumá způsoby trávení volného času o víkendech. Možnosti odpovědí se liší od předchozí položky z důvodu rozdílných charakteristik volného času v pracovních dnech a o víkendech. Víkendový volný čas je zpravidla delší časový úsek s možností rozličných aktivit v jednom dni. Dále jsou víkendy u nás specifické navštěvováním příbuzných a známých a mnohdy především časem stráveným v užším rodinném kruhu. Proto se první 3 možnosti odpovědi také týkají rodiny (trávení času doma s rodiči, trávení času u příbuzných a trávení času s rodiči na chalupě či výletě). Zbylé možnosti nabízejí jednak trávení času ve sportovním klubu či na závodech, jednak pobývání venku s kamarády. I zde je prostor pro volnou odpověď, trávil-li někdo tento čas ještě jiným způsobem.

Trávení času s kamarády je i v době víkendu zásadní aktivitou, zde dokonce tvoří 29 % všech odpovědí. Výlety s rodiči, pobývání u příbuzných a činnost ve sportovním klubu stojí téměř na stejné úrovni, zatímco významnou roli hraje pasivní trávení času doma (obr. 8).

VOLNY CAS O VÍKENEDECH

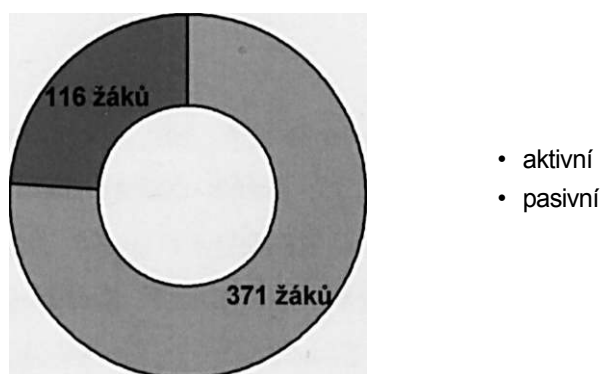
obr. 8: Volnočasové aktivity - víkendy

66 dotázaných uvedlo jiné volnočasové aktivity, přičemž nejvíce z nich uvedlo sport venku na hřišti (13 žáků). Dalšími významnými zájmy jsou jezdeckví (8 žáků), procházky se psem a jeho výcvik (6 žáků) a příroda (4 žáci). Z neobvyklých aktivit jsou to například práce (5 žáků), cesty do Německa (1 žák) nebo učení (3 žáci).

I v této položce jsem sledovala pasivitu a aktivitu jednotlivých činností. Na tomto místě byly předpokladem pro aktivní trávení volného času možnosti c), d), e) převládající v odpovědi. Výsledek je ještě více kontrastní než stejné porovnání v položce 1, aktivně totiž víkendy tráví více než ^ respondentů, což znázorňuje graf (obr.9).

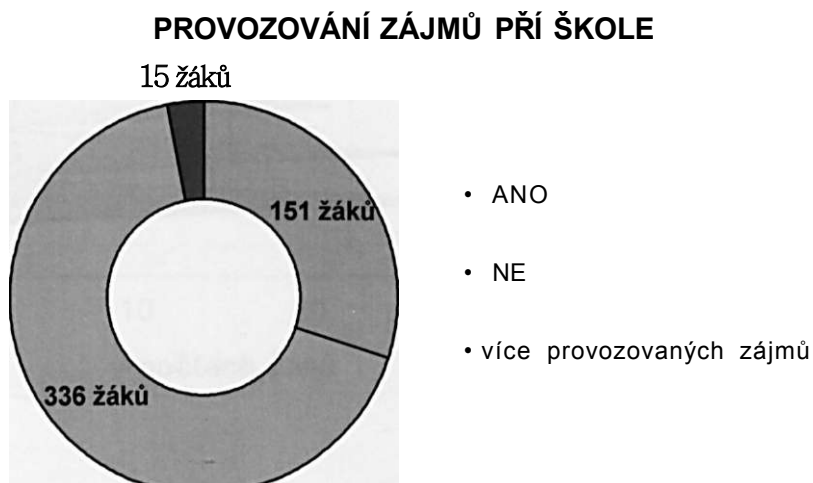
TENDENCE V TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU O VÍKENDECH

Obr. 9: Tendence v trávení volného času - víkendy

Položka č. 3

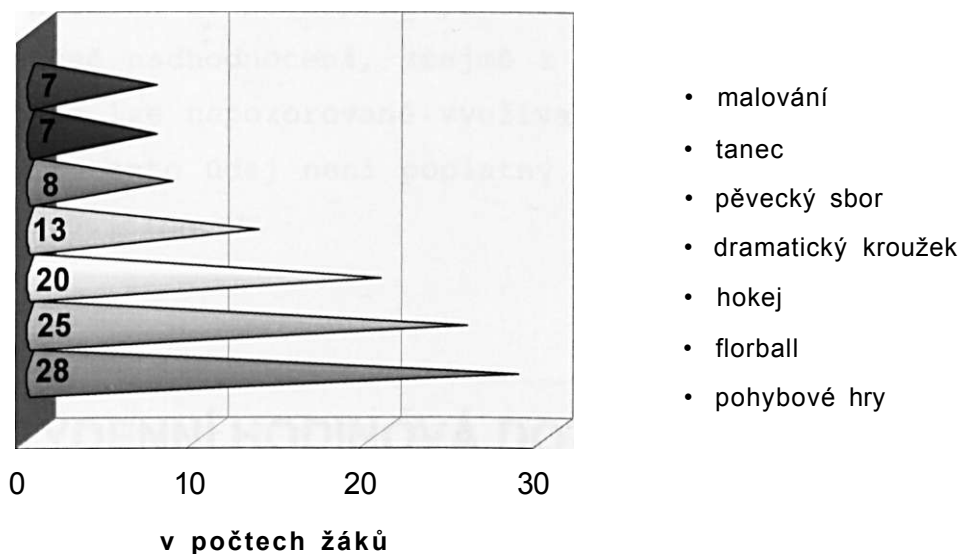
Vypočítává množství zájmů provozovaných při škole. Žáci odpovídali buď „ano“ nebo „ne“, na základě toho, zdali navštěvují ve škole nějaký kroužek nebo školní klub.

Obr. 10: Množství žáků ve školních zájmových útvarech

Z uvedeného vyplývá, že školní zájmové útvary pokrývají necelou jednu třetinu zájmů žáků. Z toho však 15 dotazovaných vykazuje provozování více zájmů při škole. Celkem žáci vyjmenovali na 33 zájmových útvarů, jejichž členy jsou, z toho hlavními byly pohybové hry, florball, hokej, dramatický kroužek, pěvecký sbor a další (obr. 11). Z méně tradičních žáci uváděli například keramiku (2 žáci), náboženství (1 žák), kobudo (1 žák), mažoretky (2 žákyně) nebo brake dance (1 žák).

SROVNÁNÍ NEJPOČETNĚJŠÍCH ZÁJMŮ PROVOZOVANÝCH PŘI ŠKOLE

Obr. 11: Zájmy žáků provozované ve školních zájmových útvarech

Položka č. 4

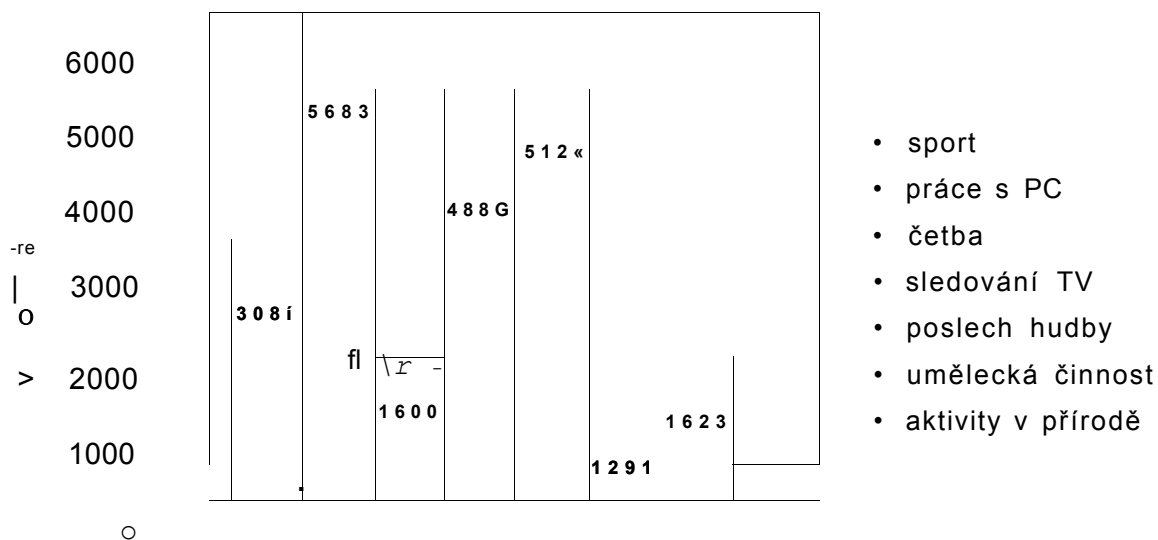
Sumarizuje množství hodin věnovaných jednotlivým aktivitám v průběhu klasického týdne (7 dní).

Oproti předchozímu převládajícímu aktivnímu zaměření volnočasových aktivit, přináší součty hodin těchto aktivit výsledky zcela opačné. Přebírají pasivita vyplývající z těchto údajů je však způsobena konkrétněji stanovenými činnostmi v této položce. To, že někdo trávi volný čas s kamarády neříká tolik o aktivitě ani pasivitě tohoto způsobu trávení volného času. Kdežto 28 hodin týdně strávených u PC a 1 hodina strávená sportem u téhož člověka jasně ukazuje na pasivní tendenci volnočasových aktivit.

Kombinace činnosti práce s PC, sledování TV a četba jsou pasivními činnostmi, které v souhrnu čítají 12 163 hodin na 487 dětí. Jeden žák by tak pasivní činnosti strávil zhruba 25

hodin, kdežto činností aktivní (sport, umělecká činnost, aktivity v přírodě) jen hodin 12. Poslech hudby jsem do tohoto srovnání nezahrnula, neboť lze hudbu využívat jako součást většiny dalších činností, navíc čísla, která žáci uváděli se zdála značně nadhodnocená, zřejmě z důvodu moderních přehrávačů, které lze nepozorovaně využívat při vyučování i v jiné době, čili tento údaj není poplatný době stanovené čistě pro volnočasovou činnost.

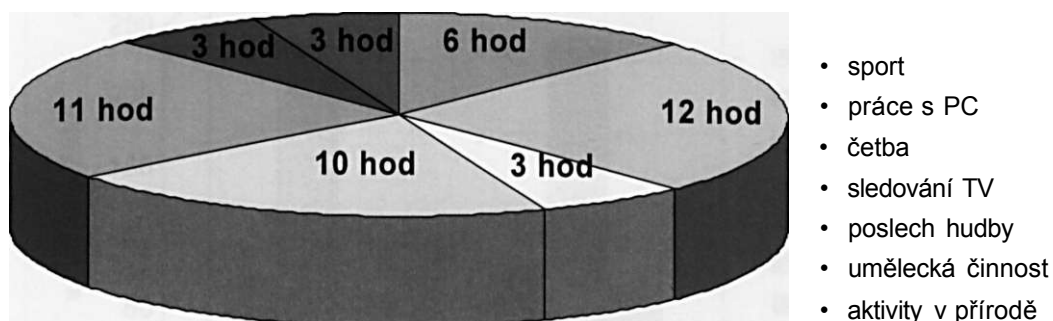
TÝDENNÍ HODINOVÁ DOTACE V SOUČTU

Obr. 12: Součet týdenní dotace hodin pro jednotlivé aktivity

K posouzení celkového množství hodin strávených jednotlivými činnostmi a průměrného přepočtu těchto činností na jednoho respondenta slouží obrázky 12 a 13.

PRŮMĚRNÁ HODINOVÁ DOTACE NA 1 ŽÁKA

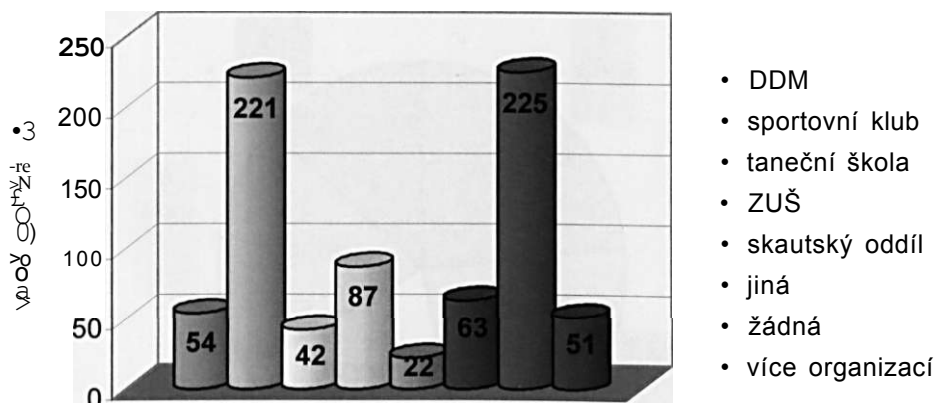
Obr.13: Hodinová dotace pro jednotlivé činnosti 1 žáka za týden

Položka č. 5

Tato otázka mapuje návštěvnost mimoškolních organizací. Ve výběru se vyskytnou ty hlavní organizace fungující v našem městě, včetně možnosti doplnit položku o další organizace, které v nabídce nejsou. Necelá polovina dotazovaných však žádnou mimoškolní organizaci nenavštěvuje. To společně s údajem z položky 3 (336 žáků nenavštěvuje školní zájmový útvar) poukazuje na nízkou míru trávení volného času pravidelně a organizovaně. Tento fakt poněkud vyrovnává skutečnost, že více než 10 % respondentů je aktivními členy několika mimoškolních organizací zároveň.

Nejvýraznější účast vykazují sportovní kluby, každý 6. žák je členem Základní umělecké školy a Dům dětí a mládeže navštěvuje 11 % dotazovaných (obr.14).

ČLENSTVÍ V MIMOŠKOLNÍCH ORGANIZACÍCH

Obr. 14: Porovnání množství členů jednotlivých organizací.

63 žáků navíc uvedlo jiné organizace, jejichž jsou členy, přičemž jich vyjmenovali celkem 35. Nejvíce navštěvované organizace vidíme na obrázku č. 15. Oblast soukromého sektoru obsahuje většinou jazykové školy, jiné možnosti žáci neuvedli. Charita je potom oblíbená z důvodu provozování brakedance a podobných aktivit.

Z další rozmanité nabídky stojí za zmínku kupříkladu zoologická zahrada (1 žák), filmový klub (2 žáci), fara (1 žák, stejně jako náboženství), Sokol (2 žáci) nebo Spolek mladých svišťů (1 žák).

OSTATNÍ MIMOŠKOLNÍ ORGANIZACE

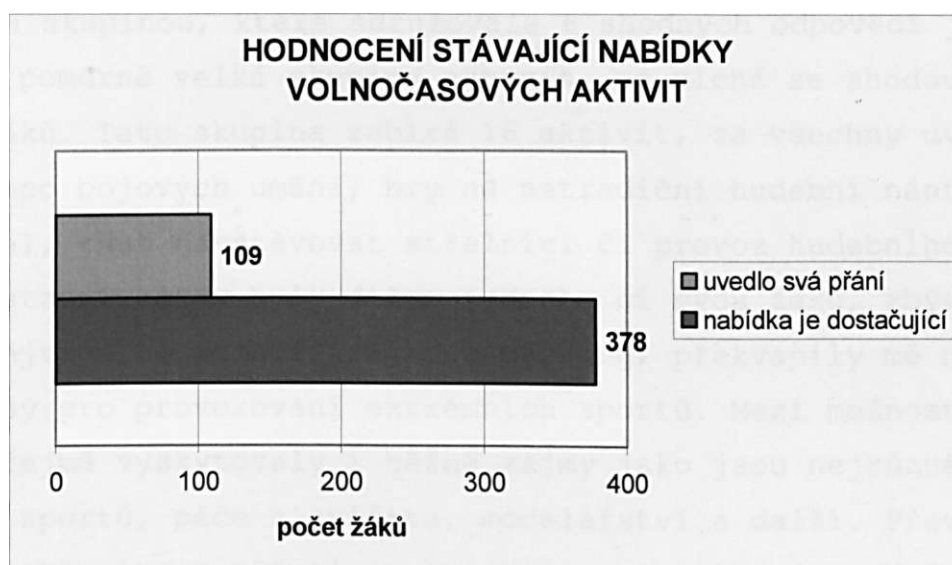
Obr.15: Nejpočetněji navštěvované ostatní mimoškolní organizace

Položka č. 6

Poslední otázka zjišťuje přání a potřeby žáků v oblasti volnočasových aktivit a to ve vztahu ke škole a místu bydliště. Díky volbě otevřené odpovědi tak výsledky poskytují širokou škálu zájmů a činnosti, kterých děti pocítují nedostatek.

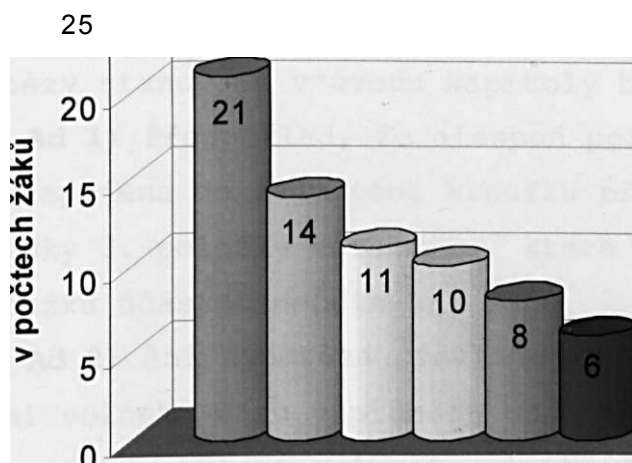
Přestože se celých 378 dotazovaných o vytvoření seznamu poptávaných aktivit nezasloužilo, zbylých 109 žáků dokázalo seznam zaplnit celými 74 aktivitami (obr.16).

Mezi všemi těmito aktivitami však některé vystupují do popředí, neboť se na nich shodl větší počet respondentů. Tabulku úspěšnosti zcela vede poptávka po moderních tancích typu hip hop a až o třetinu níže se umístil aktuální širší zájem o práce s PC. Další nejvíce poptávané aktivity jsou uvedeny v grafu (obr.17).

Obr.16: Přání a potřeby žáků v oblasti volnočasových aktivit

NEJVÍCE POPTÁVANÉ AKTIVITY

- hip hop
- pc výuka
- bazén
- jezdeckví, sportovní centrum
- skatepark, více hřišť
- l cizí jazyky, brake dance, koncerty, lanové centrum, cyklistika

Obr.17: Srovnání nejvíce poptávaných aktivit pro volný čas

Za skupinou, která sdružovala 6 shodných odpovědi je ještě poměrně velká skupina aktivit, na nichž se shodovalo 3-5 žáků. Tato skupina zabírá 16 aktivit, za všechny uvedme touhu po bojových umění, hry na netradiční hudební nástroje (harfa), chuť navštěvovat střelnici či provoz hudebního klubu. Ostatní zájmy byly dílem jednoho či dvou žáků, zbývá jich 35. Nejvíce mě pobavil zájem o gaučing, překvapily mě naopak 2 hlasy pro provozování extrémních sportů. Mezi možnostmi se samozřejmě vyskytovaly i běžné zájmy jako jsou nejružnější druhy sportů, péče o zvířata, modelářství a další. Převládají ovšem aktivity zaměřené na kolektiv a ty, které se dají provozovat na veřejném prostranství bez výrazných omezení (např. skatepark).

5.5 Závěry

Výsledky hypotéz

Na základě výsledků orientační sondy nyní zhodnotíme hypotézy stanovené v úvodu kapitoly bod po bodu.

Ad 1) Předpoklad, že alespoň polovina dotazovaných žáků je zapojena do zájmového kroužku při škole nám vyvrací výsledky 3. položky dotazníku, které stanoví, že ve škole se kroužků účastní necelá 1/3 žáků.

Ad 2) Ani hypotéza převládajících pasivity ve způsobu trávení volného času v průběhu pracovního týdne nebyla potvrzena, neboť aktivní trávení volného času převládá o celou jednu třetinu nad pasivním.

Ad 3) Myslim si, že dvakrát více děti tráví o víkendech čas se svými kamarády naproti trávení času s rodinou nebo příbuznými. Výsledky však ukazují, že tato domněnka platí pouze v případě času tráveného u příbuzných. S rodinou pak čas tráví jen o 53 děti méně než s kamarády.

Ad 4) Ano, v průběhu týdne stráví děti skutečně nejvíce volného času prací s počítačem (celých 12 hodin na 1 žáka).

Ad 5) Ve sportovních klubech je organizováno více jak 45 % dětí, což je o 12 % více než odhadovaná jedna třetina dotázaných.

Ad 6) Na prvních dvou místech v poptávce po dalších volnočasových aktivitách jsou moderní tance (hip hop) a pc výuka. Můj názor se potvrdil v oblasti moderních tanců, umístění mého druhého tipu (provozování skateparku) je ovšem až na pátém místě.

Shrnutí výsledků

Současné tendence v trávení volného času žáků našich škol by se daly shrnout třemi slovy: moderní technika, zábava, hudba. Moderní technika, to jsou především počítače a s nimi spojené prostředky, díky kterým mají děti snadný a hlavně rychlý přístup k informacím, které mohou transformovat do různých podob a dál je šířit. Děti vyrůstají s počítačem jako s cenným zdrojem odpovědi na téměř všechny jejich otázky. Proto práce s počítačem zaujímá tak významné místo v programu volnočasových aktivit.

Hudba, díky desítkám druhů přehrávacích médií, je přístupná všem v jakémkoli čase a jakémkoli množství, čímž se stává nedílnou součástí života každého dítěte. Není tedy divu, že poslech hudby podpořený mediální představou o moderním mladém člověku je tak silným fenoménem dětí na 2. stupni jihlavských základních škol. Ruku v ruce s těmito dvěma výraznými prostředky volného času jde zábava. Zábava ve smyslu konzumace. Děti se rády bavi, ale raději jsou baveny, neboť pro takovou zábavu nemusí vydat úsilí, ani za ni nenesou odpovědnost. Z toho důvodu děti často volí tuto pohodlnější cestu.

Tyto 3 tendence spolu přinášejí negativní jev v trávení volného času, kterým je sklon k pasivitě. Ten jsme si potvr-

dili na základě stanovení času, který věnují děti těmto pasivním aktivitám. Aktivně sportovně činná je pořád spousta dětí, avšak nevyrovnává se svým podílem s činnostmi bez pohybu. Ne každý je však talentovaný, a ne ve všech sportovních oddílech přijímají nově členy. To zřejmě trápí i děti samotné, neboť volají po více možnostech provozování sportů venku, v otevřených zařízeních přístupných všem. Nevyhýbají se ve svých přáních však ani organizovaným sportům, ať už z důvodu potřeby sociálních kontaktů nebo pro soutěživou duši.

Poněkud do pozadí ustupují aktivity provozované v přírodě, klesající tendence v tomto zájmu je patrná již mezi generací mých rodičů a generací moji, turistika obecně není dětmi příliš vyhledávaná ani dnes. Sporný zájem je i o nabídku klasických kroužků. Přes rozmanitost nabídky zájmových činností nalezneme nejednoho žáka, který není s touto nabídkou dostatečně seznámen. Tak se často stává, že děti se zajímají o to či ono, ale neznají kroužek, který by jim tento zájem pomohl uskutečňovat. Přesto však v Jihlavě naleznete vždy alespoň jeden spolek, který se tímto zájmem zabývá. Špatná informovanost o nabídce je problém jak pro děti tak pro organizace samotné.

Škola v tomto případě hraje významnou roli z hlediska snadné propagace zájmových útvarů přímo v řadách žáků a zároveň jako prostředí dětem známé. V běžném programu školních klubů však nenacházejí své místo, raději se zaměřují na specializaci v některém z kroužků. Školy poměrně úspěšně sdružují velké množství žáků v zájmových útvarech a reagují na nové směry v trávení volného času.

Víkendové trávení volného času vykazuje jisté shodné rysy mezi současnými dětmi a dobou, kdy já jsem byla ve stejném věku (v letech 1994-1999). Jedná se především o pravidelné navštěvování příbuzných, víkendů strávených na chatách a chalupách i závody sportovních klubů a dalších spolků.

Celkový charakter současného trávení volného času svým způsobem může vypovídat o poklesu zájmu dětí a mládeže o pravidelnou zájmovou činnost dlouhodobějšího charakteru. Nemá-li dítě dostatek času, motivaci či kvalitní podmínky pro své zájmy, častěji bude upřednostňovat činnost nahodilou a jednorázovou, která ho zaujme. Bohužel taková činnost nemá z hlediska primární prevence sociálně nežádoucích jevů tak velký efekt. Podpora a propagace pravidelné celoroční práce společně s rozšiřováním veřejných míst pro volný čas nyní nabývá na významu, chceme-li, aby děti trávily svůj volný čas smysluplně a uměly si vybrat z široké nabídky aktivit, které budou nejlépe rozvíjet jejich osobnost.

6. PROGRAM VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT PRO JIHLAVU

6.1 Východiska programu

Program vychází z mého zamyšlení nad možnostmi volnočasových zařízení a škol, přičemž vycházím především z potřeb žáků a skutečností vplynulých z orientační sondy.

Potřeba navrhnout program volnočasových aktivit, do kterého by se zapojily školy i mimoškolní organizace se jeví jako vhodný způsob reagování na stávající situaci volného času dětí v Jihlavě. Kompaktní plán spolupráce organizací a jasná struktura využití prezentací jednotlivých zájmových útvarů by totiž mohla výrazně podpořit zájem dětí o různé obory volného času.

V první řadě by takový program měl vyplnit mezery v povědomí žáků, o tom, které organizace skutečně fungují v tomto městě a pomoci s vysvětlením jejich fungování. V druhé řadě by pak realizace programu vedla k prohloubení součinnosti školy a žáka, školy a rodičů i škol a dalších organizací navzájem, což je vítaná spolupráce s perspektivou do budoucna.

Posledním předpokladem, ze kterého vycházím je ten, že každý člověk, zaměstnanec školy, rodič i žák může udělat více pro plnohodnotné využití nejen svého volného času. Proto se program zaměřuje na každého a apeluje tím na zamyšlení se nad svými možnostmi a možnostmi svého okolí, kterak vylepšit prožívání volného času našich žáků.

6.2 Cíle programu

Než přejdu k vlastnímu plánování programu volnočasových aktivit, vytyčím si cíle, které by měl splňovat.

Návrh programu volnočasových aktivit lze shrnout do 2 cílových okruhů. Prvním okruhem je účast škol, které se mohou podílet na těchto cílech a druhým jsou mimoškolní organizace, které, kromě všeobecné spolupráce, plní ještě další funkce při správném zařazení do plánování.

Jedná se především o tyto cíle:

- využití kapacity, potenciálu a možnosti každé školy
- prohloubení spolupráce škol
- rozšíření práce školních klubů
- podpora propojení školního života s životem dětí mimo školu
- umožnit organizacím přímý kontakt s dětmi (jako potenciálními klienty)
- rozšíření povědomí žáků o nabídce zájmových činností
- nabídnuti aktivit, které jsou žáky poptávány
- zapojení rodiny i veřejnosti do plánování volného času žáků ve školách i mimo ně

Cílovým okruhem by mohli být i žáci samotní, nicméně v celém projektu se jedná především o ně, a proto jsou zapojeni do všech struktur bez nutnosti vyčleňovat je jako zvláštní funkční jednotku. To jak se budou jednotlivé skupiny podílet na naplnění cílů záleží na mnoha okolnostech, což lze hodnotit až po eventuelní realizaci programu.

6.3 Návrh programu volnočasových aktivit pro školní rok 2008/2009

Program volnočasových aktivit jsem vypracovala na základě výše uvedených cílů. Celý projekt se zaměřuje na následující školní rok, ovšem jeho první část směřuje ještě do závěru letošního školního roku. Celý obsah je rozdělen na několik oblastí, které mají svůj specifický význam. Plán je zařazen do celého školního roku v podobě pravidelných vstupů týkajících se charakteristické oblasti volného času.

Škola, mimoškolní organizace, žáci a veřejnost jsou čtyři skupiny podílející se na vytváření náplně volného času žáků nejen 2. stupně jihlavských základních škol. Návrh programu je tedy koncipován tak, aby se všichni tito účastníci nějakým způsobem podíleli na jeho uskutečnění. Jakým způsobem budou jednotlivé skupiny do plánu vstupovat je zpracováno v jednotlivých bodech programu.

Dalším významným determinantem plánu je časový rozvrh pro jednotlivé aktivity a účastníky. Nejvíce patrný je čas, který programu věnují školy, a to především záběrem některých vyučovacích dní. Nesmíme však opomenout, že ostatní účastníci věnují navíc čas přípravám na prezentace, který je podstatně delší, než čas prezentací samotných.

Návrh volnočasových aktivit pro školní rok 2008/2009 je stavěn pro 10 základních jihlavských škol, gymnázia z důvodu jejich studijní i volnočasové náplně jsem z návrhu vynechala, což neznamená, že by se nemohli na některých bodech programu podílet. Program je pro všechny školy v zásadě stejný, liší se pouze dny stanovenými pro prezentace organizací a vlastními školními plány práce školního klubu a zájmových útvarů. Základní verze struktury programu volnočasových aktivit pro

školní rok 2008/2009 je vypracována do přehledné tabulky hlavních činností. Jednotlivé činnosti budou rozebrány na dalších stranách.

STRUKTURA PROGRAMU VOLNOČASOVÝCH AKTIVIT

AKTIVITA	ÚČASTNÍCI	DATUM	ČAS	POZNÁMKY
Vyplňování dotazníků	Žáci 2.stupně	ČERVEN 2008	Ve vyučování	Vypracovat text dotazníků
Prezentace škol	Žáci 2.stupně	25.-27.6. 2008	Dle rozvrhu	Naplánovat rozvrh, informovat školy
Vytváření plánu pro školní rok 2008/2009	Žákovská rada Učitelé Rodiče Organizace	ČERVENEC - SRPEN 2008	Individuální	Na základě vyhodnocení dotazníků vypracují školní rady návrh zájmových útvarů pro příští školní rok, osloví organizace, apod.
Plánování práce školního klubu	Žáci 2.stupně Vychovatelé Učitelé	ZÁŘÍ 2008	Mimo vyučování dle dohody	Návrhy plánů vypracují třídy, jejich zástupci pak tvoří definitivní verzi
Program prezentací organizací	Školy	ZÁŘÍ"- ČERVEN 2008/2009	Dle aktuálního rozvrhu pro školy	Pravidelné prezentace na základě domluvy s organizacemi

Obr.18: Struktura programu pro školní rok 2008/2009

ČERVEN 2008

V průběhu června učitelé rozdají na 2.stupni ve všech třídách dotazníky týkající se volného času. Tyto dotazníky budou obsahovat pouze 3 otázky:

- 1) *Jaké zájmové útvary bys na své škole uvítal?*
- 2) *Pracuje někdo z tvé rodiny či známých v organizaci zabývající se volným časem? Pokud ano, napiš jaká je to organizace.*
- 3) *Navrhni aktivity, které by se daly provozovat ve školním klubu.*

Třidni učitelé tyto dotazníky následně vyhodnotí a jejich výsledky budou podkladem pro otevření zájmových kroužků v příštím roce. Jako podklad pro vypracování plánu lze využít i orientační sondy z předchozí kapitoly, neboť je aktuální.

Do konce školního roku je třeba stanovit zástupce tříd, kteří budou diskutovat spolu s učiteli nad vznikem plánu volnočasových aktivit. Po ustanovení této rady je nutné vybrat jeden či více vhodných terminů v průběhu července a srpna, kdy se tato rada sejde a vytvoří školní program zájmových útvarů a návrh plánu pro školní klub. Zároveň je v této době podstatné určit hlavního programátora, který veškeré informace shromažďuje, zapisuje a aktualizuje. Ten bude mít nadále hlavní úlohu při rozdělování úkolů a dalších povinnostech. Vhodným kandidátem je například metodik prevence nebo výchovný poradce, neboť je dobře informován o současných tendencích v trávení volného času žáků. S jeho pomocí navíc může program volnočasových aktivit plnit i některé body školního preventivního programu.

V období 25.6. - 27.6. 2008 budou ve školních prostorech probíhat prezentace stávajících zájmových útvarů jednotlivých škol. Tato akce startuje informováním škol na začátku 2.pololetí. Každá škola si vybere jeden nebo více zájmových

útvárů (zejména nějaké speciální nebo úspěšné) a v rámci těchto útvarů vypracuje zajímavou prezentaci, kterou potom umístí do určené školy. Žáci mohou použít veškeré dostupné prostředky (výtvarné práce, výrobky, videoprojekci, ukázky činnosti, apod.). Pro jednodušší organizaci jsou stanoveny 3 centra, kde budou probíhat prezentace škol. Aby tuto bohatou inspiraci mohli shlédnout všichni žáci 2.stupně, jsou rozděleni do skupin podle ročníků a škol a návštěvy jsou rozvrženy pro konkrétní skupiny na hodiny a dny, jak lze vidět v následujícím seznamu a tabulce:

CENTRUM	ROZMEZÍ	DATUM / SKUPINA		
		25.6.2008	26.6.2008	27.6.2008
1. ZŠ KOLLÁROVA	1.-2.hodina	A	E	I
	3.-4.hodina	B	F	J
	5.-6.hodina	C	G	K
	7.-8.hodina	D	H	L
2. ZŠ BŘEZINOVA	1.-2.hodina	I	A	E
	3.-4.hodina	J	B	F
	5.-6.hodina	K	C	G
	7.-8.hodina	L	D	H
3. ZŠ SEIFERTOVA	1.-2.hodina	E	I	A
	3.-4.hodina	F	J	B
	5.-6.hodina	G	K	C
	7.-8.hodina	H	L	D

Obr.19: Rozvrh návštěv skupin v prezentačních centrech

Centrum č.1 je ZŠ Kollárova, která sdružuje prezentace škol ze skupin A, B, C, D. Centrum č. 2 je ZŠ Březinova, která sdružuje prezentace škol ze skupin E, F, G, H a centrum č.3 sdružuje prezentace škol ze skupin I, J, K, L.

Skupiny:

- SKUPINA A - 6.ročníky ZŠ Demlova, Březinova a Kollárova
- SKUPINA B - 7.r. ZŠ Demlova, Březinova a Kollárova
- SKUPINA C - 8.r. ZŠ Demlova, Březinova a Kollárova
- SKUPINA D - 9.r. ZŠ Demlova, Březinova a Kollárova
- SKUPINA E - 6.r ZŠ Seifertova, T.G.M., Křižová, Křesťanská
- SKUPINA F - 7.r ZŠ Seifertova, T.G.M., Křižová, Křesťanská
- SKUPINA G - 8.r ZŠ Seifertova, T.G.M., Křižová, Křesťanská
- SKUPINA H - 9.r ZŠ Seifertova, T.G.M., Křižová, Křesťanská
- SKUPINA I - 6.r ZŠ Rošického, Nad Plovárnou a Havlíčkova
- SKUPINA J - 7.r ZŠ Rošického, Nad Plovárnou a Havlíčkova
- SKUPINA K - 8.r ZŠ Rošického, Nad Plovárnou a Havlíčkova
- SKUPINA L - 9.r ZŠ Rošického, Nad Plovárnou a Havlíčkova

ČERVENEC - SRPEN 2008

Toto období je hlavní pro vytváření celého plánu. Ideální by bylo svolat školní radu alespoň třikrát. Před zahájením těchto schůzí je vhodné vypracovat analýzu možnosti školy v oblasti volnočasových aktivit. Určitě by šla použít metoda SWOT analýzy¹⁸ nebo jiná. Tak si školy ujasní jaké podmínky mohou nabídnout, jakými prostředky disponují a co by mohly vylepšit při svých časových a finančních možnostech. Dobré je také zmapovat potenciál v řadách učitelů - ochotu pedagogů pracovat s dětmi i mimo vyučování, schopnost organizace a kreativitu při plánování činnosti. Kvalitní návrh se však mů-

¹⁸ SWOT analýza je metoda, pomocí které je možno identifikovat silné (anglicky Strengths) a slabé (Weaknesses) stránky, příležitosti (Opportunities) a hrozby (Threats), spojené s určitým projektem, fungováním firmy apod. S její pomocí je možné komplexně vyhodnotit fungování firmy, nalézt problémy nebo nové možnosti růstu. Je součástí strategického plánování společnosti.

že opřít i o tradiční a prověřené zájmové útvary typické pro tu kterou školu, nemusí se vyplatit začínat zcela od nuly bez předchozí zkušenosti.

Na první schůzce stanovíme zástupce pro jednání mezi školami (1 nebo 2 členové), jedním z nich nejspíš bude hlavní programátor. Ten na tuto schůzi vypracuje seznam dostupných organizací pro volný čas. Hlavním úkolem schůze je vybrat zájmy, které by měly být v seznamu kroužků na základě žákovských přání, jsou-li uskutečnitelná (poptávka například po moderních tancích by se dala naplnit, neboť školní tělocvična je prostor vhodný pro takovou činnost, jen je nutné oslovit taneční školu, popřípadě rodiče, kteří s tímto mají zkušenost).

Učitelé a vychovatelé pak rozhodnou, které z těchto zájmů mohou provozovat zaměstnanci školy a pro které je třeba oslovit nějakou mimoškolní organizaci. Hlavní programátor rozdělí úkoly mezi jednotlivé členy, a to s přihlédnutím k informacím z dotazníku (například Jan Novák má otce v rybářském svazu, a proto je určen, aby se jeho otce zeptal, zdali by nevedl on nebo někdo jiný ze svazu kroužek rybářství při škole). Při tomto jednání můžeme přizvat i rodiče, kteří jsou ochotni se aktivně zapojit do volnočasového plánu školy. Z jejich strany často přichází nebývalé nabídky a zajímavé informace o mnohých netradičních zálibách. Neformální atmosféra a společný zájem výrazně přispívá k pozitivní motivaci žáků pro smysluplnou náplň volného času.

Na druhé schůzce se nejprve shromáždí získané informace a sepiše se seznam domluvených kroužků. U ostatních se vypíše stav jednání (například Klub orientačního běhu přislíbil vytvoření kroužku při dostatečném množství zájemců, apod.)

Hlavní programátor seznámí radu s výčtem organizací pro volný čas a společně se rozhodnou, které organizace by chtěli pozvat do své školy k prezentaci jejich činnosti. Takto vytvořený prezentační list pak hlavní programátor použije jako podklad pro dohodu mezi školami při tvorbě meziškolního programu prezentací volnočasových aktivit.

Posledním bodem této rady je vytvořit návrh plánu pro školní klub s přihlédnutím k nápadům žáků vyčtených z dotazníků. Tento návrh se definitivně potvrdí na začátku školního roku.

Na třetí schůzi bude vypracována definitivní podoba programu jak školních zájmových útvarů, tak prezentací mimoškolních organizací v časovém rozvrhu pro jednotlivé školy.

Meziškolní rada organizuje své schůze na základě dohody hlavních programátorů. Ideální pro průběh prezentací mimoškolních organizací se jeví vyčlenění jednoho dopoledne měsíčně v každé škole. V průběhu školního roku tak bude možno shlédnout prezentace 10 oblastí volného času, přičemž z 10 jihlavských škol může každá zajistit spolupráci s jednou z těchto skupin. Společně pak stanoví rada rozvrh oblastí volného času do konkrétních dní pro konkrétní školu.

ZÁŘÍ 2008

Na začátku školního roku se zveřejní návrh programu školního klubu. Žáci hlasují a podávají připomínky k tomuto návrhu do konce prvního týdne školy. Poté je radou ustanoven definitivní plán a proběhne zápis členů do klubu. Zároveň bude probíhat zápis do rozmanitých kroužků vypsanych podrobnostmi na hlavní nástěnce školy.

Pro potřeby škol jsou k dispozici již vypracované rozvrhy prezentací mimoškolních organizací, se kterými třídní učitelé též seznámí žáky na začátku školního roku. 26. září se definitivně uzavřou zápisy do kroužků a klubu a oficiálně se zahájí jejich činnost.

ŠKOLNÍ ROK 2008/2009

Po celý školní rok budou probíhat avizované prezentace mimoškolních organizací dle vypracovaných harmonogramů. Každá organizace, oddíl či sdružení má stanovený datum a čas pro svou prezentaci. Podle vzoru (obr. 20) jsou vypracovány všechny měsíce, tedy prezentace všech 10 oblastí volného času. Jejich přehled uvádím zde:

ZÁŘÍ 2008 (15.- 26.9.) - Tělovýchova a sport:

- 1) TJ Sokol Bedřichov
- 2) TJ Spartak Jihlava
- 3) SK Jihlava
- 4) Sokol Jihlava

ŘÍJEN 2008 (13. - 24.10.)- Sdružení mládeže:

- 1) Junák - svaz skautů a skautek ČR
- 2) Pionýr
- 3) Tábornické oddíly

LISTOPAD 2008 (14. - 28.11.) - Dům dětí a mládeže

PROSINEC 2008 (8. - 19.12.)- Školská zařízení:

- 1) Základní umělecká škola
- 2) Jazykové školy

LEDEN 2009 (19. - 30.1.) - Vrakbar - centrum prevence

ÚNOR 2009 (16. - 27.2.) - Zoologická zahrada Jihlava

BŘEZEN 2009 (16. - 27.3.) - Taneční školy:

- 1) Dřeváček
- 2) Klub 80
- 3) Rock'n'rol

DUBEN 2009 (13. - 24.4.) - Jezdecký klub Sasov

KVĚTEN 2009 (18. - 29.5.) - Charita

ČERVEN 2009 (8. - 19.6.) - Zdrávi:

- 1) Český červený kříž
- 2) Záchranáři
- 3) Sdružení dobrovolných hasičů

	OBDOBÍ ZÁŘÍ	ČAS	ORGANIZACE	TEMA
ZŠ Březinova	PO 15.9.	6.a 7.ročník: 1.-3.hod. 8. a 9.ročník: 2.-4.hod.	TJ Sokol Bedřichov	Tělesná
ZS Demlova	UT 16.9.	II -		výchova a
ZS Havlíčkova	ST 17.9.	II -	TJ Spartak Jihlava	sport
ZS Kollárova	CT 18.9.	II -		
ZS Křesťanská	PA 19.9.	- II -		
ZS Křižova	PO 22.9.	- II		
ZS Masarykova	UT 23.9.	- II -	SOKOL Jihlava	
ZS Nad Plo-	ST 24.9.	- II	va	
várnou				
ZS Rošického	CT 25.9.	II -	SK Jihlava	
ZS Seifertova	PA 26.9.	- II -		

Obr.20: Harmonogram prezentací mimoškolních organizací - září 2008

Všechny organizace předloží svůj program a specifické požadavky 2 měsíce před vlastní prezentací. Je evidentní, že ne všechny aktivity mohou být předváděny na půdě školy (např. jízda na koni), proto se stanovují jasné podmínky dopředu.

Pro dokonalý efekt vlastních prezentací je standardně požadováno školami, aby organizace předem vytvořily upoutávací plakát, který školy vyvěsí na své nástěnky, dále pak počítají s malými letáčky, které budou obsahovat podrobné informace a kontakty na organizaci. Vhodné jsou i zápisové archy nebo přihlašovací listy pro případné zájemce o daný zájmový útvar.

Reflexi pravidelných prezentací provádí třídní učitel na třídních schůzkách se svou třídou a tyto informace celkově shromažďuje hlavní programátor. Na konci školního roku je dobré provést i celkovou reflexi porovnáním statistik účasti žáků v jednotlivých zájmových útvarech a organizacích. I na tomto místě lze využít SWOT analýzu nebo jednoduché krátké dotazníky pro žáky a učitele. Hodnocení a výstupy celoroční spolupráce shrnou hlavní programátoři do výroční zprávy a zhodnotí celkový plán i v rámci celého města (tedy se všemi školami společně). Takové hodnocení se poté stává podkladem pro plánování dalšího programu volnočasových aktivit v příštím školním roce.

Výsledky činnosti samotných kroužků nejlépe vyniknou na přehledce škol při opakované prezentaci v červnu 2009. Aktivity žáků lze podpořit i častějšími veřejnými výstavami výtvorů nebo pořádáním meziškolních soutěží v různých oblastech. Tak se o kvalitním fungování zájmových útvarů přesvědčí i rodiče a občané města.

ZÁVĚR

Obecná východiska a teoretické podklady této práce staví volný čas dětí do popředí zájmu škol a dalších subjektů pro volný čas, přičemž kladou důraz na nutnost pedagogického ovlivňování dětí i ve volném čase.

Zmapování situace volnočasových organizací a práce škol v oblasti volného času pomocí analýzy dokumentů bylo nesnadným úkolem, neboť tyto údaje nemívají standardní podobu. Situaci tak ukazují a zviditelňují především souhrnné a porovnávací tabulky vytvořené v různých částech jednotlivých kapitol, které zároveň slouží jako seznam fungujících subjektů pro volný čas. Z nich je patrné, že jak školy tak mimoškolní organizace se volným časem dětí v jihlavském regionu zabývají poměrně aktivně.

Největším problémem našeho města v oblasti volnočasových aktivit je rostoucí propast mezi touhou dětí po aktivním a smysluplném trávení volného času na straně jedné a nepřehlednou nabídkou těchto aktivit na straně druhé. O tom hovoří výsledky orientační sondy realizované mezi žáky 2. stupně základních škol v Jihlavě. Dalšími nedostatky vyplývajícími z tohoto šetření je fakt malého množství veřejných prostranství sloužících k volnočasovému vyžití neorganizované mládeže. Pozitivním závěrem však zůstává kvalitní nabídka školních zájmových útvarů většinou pokrývajících stěžejní zájmy školáků, přestože vlastní provoz školních klubů, které tyto zájmy sdružují, již dnes nedosahuje takového významu.

V oblasti mimoškolních organizací výsledky sondy upozorňují na malou informovanost žáků a rodičů o nabídce zájmových útvarů ve městě a popisují aktuální zaměření dětí na svobodnější a méně pravidelné volnočasové aktivity. To jsou důvody převládající pasivity a konzumního způsobu trávení volného

času. Tyto současné trendy vyžadují odpovídající reakci, která je do konkrétní podoby zpracována v závěru práce jako Návrh voinočasových aktivit pro školní rok 2008/2009. Návrh je orientován na pravidelné mapování trendů v trávení volného času žáků, spolupráci všech subjektů a kvalitní prezentaci činnosti všech útvarů, přičemž uvádí příklad jejich pravidelné spolupráce. Za velmi důležitou považuje i spolupráci s obecním úřadem města, který má především možnost spravovat veřejná prostranství a dotovat vybrané organizace.

Způsoby trávení volného času závisí na mnoha okolnostech, jež se mění v průběhu věku a doby, a jakým stylem se s nimi vyrovnáme je jen a jen na nás. Významný je však odkaz, který zanecháváme svým potomkům a mělo by být zájmem nás všech vytvořit jim takové podmínky, ve kterých by kvalitní výběr a smysluplná náplň volného času byly přirozenou součástí vývoje mladého člověka.

LITERATURA

- 1) BLÁHA, V. *Výchovně vzdělávací činnost ve školní družině*. Praha: SPN, 1984. ISBN 14-365-84.
- 2) HÁJEK, B. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: PedF UK, 2003. ISBN 80-7290-128-1.
- 3) HOFBAUER, B. *Zařízení volného času dětí a mládeže*. Praha: NIDM MŠMT ČR, 1992. ISBN 80-85105-42.
- 4) LISÁ, L.; KŇOURKOVÁ, M. *Vývoj dítěte a jeho úskalí*. Praha: Avicenum, 1986. ISBN 08-084-86.
- 5) PÁVKOVÁ, J. a kol. *Pedagogika volného času*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-569-5.
- 6) REUYSOVÁ, E.; VIEHOFFOVÁ, H. *Jak s dětmi trávit volný čas*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-7178-073-1.
- 7) SAK, P. *Proměny české mládeže : česká mládež v pohledu sociologických výzkumů*. Praha: Petrklíč, 2000. ISBN 80-7229-042-8.
- 8) SPOUSTA, V. *Kapitoly z pedagogiky volného času*. Brno: PedF MU, 1996. ISBN 80-210-1274-9.
- 9) SPOUSTA, V. *Metody a formy výchovy ve volném čase*. Brno: PedF MU, 1996. ISBN 80-210-1275-7.
- 10) ŠMAJCL, F. a kol.: *Sbírka skautských předpisů a řádů*. Praha: Junák, 2000.
- 11) VÁŽANSKÝ, M.; SMÉKAL, V. *Základy pedagogiky volného času*. Brno: Paido, 1995. ISBN 80-901737-9-9.

SEZNAM OBRÁZKŮ

- 1 - Zvláštnosti procesu učení ve výchově mimo vyučování ve srovnání s klasickým vyučováním.
- 2 - Počty zájmových útvarů, příležitostných a spontánních akcí SVČ.
- 3 - Počty účastníků na akcích SVČ
- 4 - Základní charakteristika jihlavských škol
- 5 - Přehled standardních číselných údajů jihlavských základních škol
- 6 - Podíly škol a mimoškolních organizací na zájmových útvarech v Jihlavě
- 7 - Volnočasové aktivity - pracovní dny
- 8 - Tendence v trávení volného času (pracovní dny)
- 9 - Volnočasové aktivity - víkendy
- 10 - Tendence v trávení volného času - víkendy
- 11 - Množství žáků ve školních zájmových útvarech
- 12 - Zájmy žáků provozované ve školních zájmových útvarech
- 13 - Součet týdenní dotace hodin pro jednotlivé aktivity
- 14 - Hodinová dotace pro jednotlivé činnosti 1 žáka za týden
- 15 - Porovnání množství členů jednotlivých organizací.
- 16 - Nejpočetněji navštěvované ostatní mimoškolní organizace
- 17 - Přání a potřeby žáků v oblasti volnočasových aktivit
- 18 - Srovnání nejvíce poptávaných aktivit pro volný čas
- 19 - Struktura programu pro školní rok 2008/2009
- 20 - Rozvrh návštěv skupin v prezentačních centrech
- 21 - Harmonogram prezentací mimoškolních organizací - září 2008

PŘÍLOHA

VYSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO SETŘENÍ - TABULKY

POLOŽKA:

Jak tráviš volný čas v průběhu pracovního týdne?		Počet žáků
a)	Převážně doma u PC, TV nebo četbou knihy či časopisu	273
b)	Aktivně ve sportovním klubu	129
c)	Sportem venku	155
d)	Venku s kamarády jinak než sportem	203
e)	V zájmovém kroužku	68
f)	V turistickém nebo skautském oddíle	18
q)	Jinak:	24
	- nudím se	5
	- u kamaráda	3
	- venku se psem	4
	- v jazykové škole	2
	- v herně	4
	- na výletě	6

Aktivně: 300 žáků Pasivně: 187 žáků Více možnosti: 263 žáků

2. POLOŽKA:

Aktivně: 371 žáků Pasivně: 116 žáků Více možnosti: 56 žáků

Jak tráviš volný čas o víkendech?		Počet žáků
a)	Doma s rodiči, u TV, PC nebo četbou	209
b)	U příbuzných	111
c)	S rodiči na chalupě či na výletě	109
d)	Ve sportovním klubu, na závodech	109
e)	Venku s kamarády	262

f) jiné	Počet žáků	f) jiné	Počet žáků
S přítelem	2	Posilováním	1
Na koncertě	1	U kamaráda	4
V lese	4	Se psem	6
Spánkem	1	Sportem venku	13
Učením	3	Práci	5
Pomoc na zahradě	2	Hokejový zápas	2
Zpěv, hudba	2	výpravy	1
S 2. rodičem	2	Koupání	1
Bez rodičů	1	Disko	2
U koni	8	V Domažlicích	1
Úklidem	1	V Německu	1
Airsoft	1	válením	1
Sám venku	1	celkem	66

3. POLOŽKA:

Provozujete některý ze svých zájmů při škole?		
ANO: 151	NE: 336	VÍCE MOŽNOSTÍ: 15

Zájem	Počet žáků	Zájem	Počet žáků
Pohybové hry	28	Brake dance	1
Doučování	1	Hokejbal	3
Tanec	7	Malá kopaná	2
Dramaťák	13	Gymnastika	4
Fotbal	6	Šachy	2
Hokej	20	Mažoretky	2
Atletika	1	Vybíjená	2
Malování	7	Keramika	2
Náboženství	1	Sbor	8
Francouzština	1	Aerobik	1
Hasiči	1	Zdravotní TV	1
Angličtina	3	Vaření	1
Magie	2	Počítače	3
Kobudo	1	Keyboard	1
Basketbal	2	Tenis	1
Kytara	2	Florbal	25
Ping-pong	2	Celkem	160

4. POLOŽKA:

K jednotlivým aktivitám vypiš číslem kolik hodin jim věnuješ týdně:		Počet hodin celkem
a)	Sport (i tanec)	3085
b)	Práce s PC	5683
c)	Četba	1600
d)	Sledování TV	4880
e)	Poslech hudby	5129
f)	Umělecká činnost	1291
g)	Aktivity v přírodě	1623

5. POLOŽKA:

Kterou jinou organizaci navštěvuješ ve volném čase?		Počet žáků
a)	DDM	54
b)	Sportovní klub	121
c)	Taneční škola	42
d)	ZUŠ	87
e)	Skautský oddíl	22
Žádnou		225
Více možnosti		51

f) jiné	Počet žáků	f) jiné	Počet žáků
Zábavní centrum	1	Doučování	1
Sbor	2	Hudební klub	1
Obchodní centrum	2	Filmový klub	2
Konzervatoř	1	Rybářský klub	2
Zoo	1	Pionýr	1
Disko	2	Judo	1
Posilovna	3	Funclub	1
I - club	1	Spolek ml.svišťů	1
Rychlá rota	1	Malířství	1
Ochránci přírody	1	Street dance	1
Parta	1	Jazyková škola	6
Soukromé	4	Fara	1
Vrakbar	7	Charita	6
Herna	3	Knihovna	3
Bazén	2	Sokol	2
Tur. oddíl	2	Aerobic	2
Koně	7		

4. POLOŽKA:

Jakou další nabídku činnosti pro volný čas bys uvítal ve své škole či městě?:			
žádnou	378 žáků	Možnosti uvedlo	109 žáků
Hakis	1	Klub	5
Tanec - hip hop	21	Lanové centrum	6
Parkour	4	Posilovna	2
Cizí jazyky	6	Bazén	11
Brake dance	6	Kuželky	3
Turistický klub	3	Herna	2
Hra na bicy	2	Rafting	1
Hra na harfu	1	Tegařské stěny	2
Koncerty	6	Lepší těl.výchovu	4
Umělecké dílny	2	Sportovní centra	10
Bojové umění	5	Zábavní parky	4
Paintball	3	Parky	3
Airsoft	2	Šerm	1
Cyklistika	6	Motokáry	2
Skatepark	8	Extremní sporty	2
Koně	10	Šachy	1
Zviřata	3	Golf	1
Škola v přírodě	3	Kosmetika	1
Střelnice	3	Dopravní hřiště	2
Kreslení	2	Tenisové kurty	2
Historie	1	Akvariijní kroužek	1
Fotbal	5	Zpěv	1
Florball	3	Zdravověda	1
Box	3	Modelařina	3
3D kino	2	Fotbálek	1
Horolezecká stěna	2	Hokej	2
Autodráha	1	Hokejbal	1
Břišní tance	2	Dramatická výchova	1
Krasobruslení	1	Náboženství	1
Volejbal	3	Míčové hry	1
Počítače	14	Malování	2
Turnaje	3	Badminton	1
Baseball	3	Ruční práce	2
Rugby	1	Kulečnick	1
Akrobacie	2	Gaučing	1
Lepší hřiště	8	Zoologický kroužek	4
Ryby	2	Tábornický oddíl	2